

3

วิเคราะห์ข่าว

สถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชาในรอบปี 2556:
การพัฒนากับความขัดแย้งเขาพระวิหาร
ผ่านมุมมองและการรับรู้จากสื่อกัมพูชา

8

บทความพิเศษ

สิงคโปร์กับเอกราชบนคราบน้ำตา

11

สัมภาษณ์ผู้บริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ อุณโณ
คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

14

แนะนำหน่วยงาน TU-SEAS

พิพิธภัณฑสถานธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

17

คุยกับนักวิจัย

อาจารย์ ดร.ประเสริฐ แรงกล้า

20

อ่านอุษาคเนย์

A Pictorial Journey on the Old Mekong: Cambodia, Laos and
Yunnan (ซีพจรพิศเจริญบนนาราคมน้ำโขง: กัมพูชา ลาว และยูนนาน)

22

อ่านอุษาคเนย์

Southeast Asia and Middle East: Islam, Movement,
and the Longue Durée

25

ความเรียงอุษาคเนย์

ประวัติศาสตร์ความทรงจำของคนเวียดนามที่มีต่อจีน
ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ของเวียดนาม

30

ภาพเก่าเล่าเรื่อง

The Fall of Saigon

เจ้าของ

สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ผศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข

ผศ.ดร.ยุกติ มุกตาวิจิตร

กองบรรณาธิการ

ชัยวัฒน์ มีสัณฐาน

ดุลยภาค ปรีชาวัชช

พรรณราย โอสถาภิรัตน์

มรกตวงศ์ ภูมิพลับ

รัตนภรณ์ เพชรสัมฤทธิ์

วชิระ รอดรวาย

วาทัญญู ใจบริสุทธิ์

วารภรณ์ ศรีศรัดีโสภณ

สิทธิกร นิพภยะ

อัศรพงษ์ คำคุณ

อำพา แก้วกำก

สถานที่ติดต่อ

ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สถาบันเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์

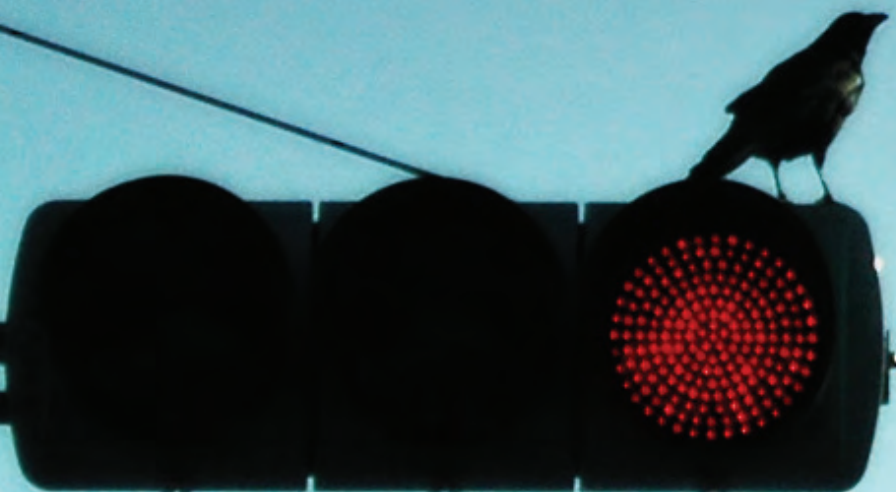
รังสิต ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121

โทรศัพท์ 0-2564-5000-3 โทรสาร 0-2564-4888

Facebook: CSEAS-Thammasat

www.asia.tu.ac.th

email: cseas.insideout@gmail.com

สถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชาในรอบปี 2556: การพัฒนากับความขัดแย้งเขาพระวิหาร ผ่านมุมมองและการรับรู้จากสื่อกัมพูชา

ความสัมพันธ์ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชามีลักษณะสำคัญทั้งในระดับรัฐบาลกับรัฐบาล และในระดับประชาชนด้วยกัน โดยในช่วงปีที่ผ่านมา สถานการณ์ทั่วไปของประชาชนมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ส่วนรัฐบาลก็ถือว่าทั้งสองฝ่ายมีมุมมองต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดนในความพยายามส่งเสริมและผลักดันให้มีความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง เพื่อต้อนรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558 หากได้มีเหตุการณ์สำคัญที่มีส่วนต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดนด้วยเช่นกัน คือ กรณีพิพาทปราสาทพระวิหารที่กัมพูชายื่นต่อศาลโลกให้มีการตีความคำพิพากษาเมื่อปี 2505 ประกอบกับกัมพูชาได้มีการเลือกตั้งใหญ่ในเดือนกรกฎาคม จึงมีความกังวลว่าอาจจะมีการผูกโยงไปสู่ประเด็นการเมือง เรื่องการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลต่อเนื่องสู่การประชุมประหวังผลการเลือกตั้งที่ยืดเยื้อมาจนถึงปีนี้ โดยสถานการณ์ที่มีผลต่อการพัฒนาชายแดนไทยกัมพูชาสามารถสรุปและวิเคราะห์ได้ดังนี้

สถานการณ์ชายแดนเริ่มต้นปี 2556 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับที่ดี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปีที่ผ่านมา รัฐบาลมีความเห็นพ้องในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและความร่วมมือระหว่างกันให้ดียิ่งขึ้นไป โดยเน้นความมั่นคงและการค้าตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ ดังแสดงจากคำสัมภาษณ์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชาที่ว่า

“...ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีความเจริญรุดหน้าดี เข้มแข็ง และประชาชนกับประชาชน รัฐบาลกับรัฐบาล มีความเห็นอกเห็นใจกันและกันดีกว่าก่อน ความสัมพันธ์ทางการค้า และ

ประชาชนกับประชาชนตามแนวชายแดนเรียกว่ามีสันติภาพและเสถียรภาพ”

ประกอบกับการหารือร่วมกันของนายกรัฐมนตรีกัมพูชา กับฝ่ายความมั่นคงของไทยที่มีความเห็นสอดคล้องกันในการแก้ไขปัญหาชายแดนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการค้าตามแนวชายแดน และความร่วมมือในการต่อต้านภัยความมั่นคงข้ามแดน อาทิ การค้ามนุษย์ การค้ายาเสพติด อาชญากรรมข้ามแดน และการลักลอบตัดไม้ เช่นเดียวกับเวียดนาม ก็ได้มีการริเริ่มแนวคิดการสร้างชายแดนสันติภาพกับกัมพูชา ในปี 2556 นี้ รัฐบาลทั้งสองมีความเห็นที่ต้องการสานต่อการกระชับความสัมพันธ์ให้ดียิ่งขึ้น โดยยึดความเห็นอกเห็นใจกัน ลดความตึงเครียดระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างประชาชนสองประเทศบริเวณแนวชายแดน ซึ่งความเคลื่อนไหวที่สำคัญในพื้นที่ชายแดนได้แก่

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้หารือการเปิดด่านเศรษฐกิจบริเวณแนวชายแดนของสองประเทศให้ขยายใหญ่ยิ่งขึ้น รวมถึงจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน และฝ่ายกัมพูชาได้มีการประชุมเกี่ยวกับโครงการเปิดจุดผ่านแดนเพิ่มอีก 3 จุด ที่ช่องอานม้า จังหวัดพระวิหาร ช่องทมอดา จังหวัดโพธิสัตว์ และช่องพนมจี จังหวัดพระตะบอง ซึ่งจะได้นำเสนอกับไทยต่อไป ทั้งยังได้มีการเตรียมพิจารณาเพิ่มจำนวนรถวิ่งผ่านชายแดนระหว่างกันให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ตลอดถึงการเสนอให้ฝ่ายไทยเข้ามาลงทุนในประเทศกัมพูชาในด้านการเกษตร เนื่องจากรัฐบาลกัมพูชาได้ให้ความสนใจเป็นเรื่องเร่งด่วน นอกจากนี้ ก็ได้มีการ

เปิดมหกรรมการค้าและการลงทุนในจังหวัดเกาะกงเป็นครั้งแรก โดยเป็นความร่วมมือในระดับจังหวัดของไทย กัมพูชา และ เวียดนาม (ตราด-เกาะกง-อานยาง)

ในช่วงกลางปี ได้มีการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยการพัฒนาพื้นที่ชายแดน และการเชื่อมต่อระหว่างกัมพูชากับไทย มีผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนทั้ง 7 จังหวัดเข้าร่วม การประชุมนี้ได้รับการตอบรับจาก NGOs อย่างมาก เพราะถือเป็นการดำเนินการที่ตืออย่างหนึ่งในการพูดคุยกันเพื่อหาทางออกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชายแดน รวมถึงได้มีการหารือเรื่องการทำงานตามแนวชายแดน เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศดีขึ้น โดยฝ่ายกัมพูชาได้เน้นที่ความพยายามทำให้ประชาชนตามแนวชายแดนไม่มีความหวาดกลัว และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงการผลักดันความร่วมมือเพิ่มเติมที่สามารถดำเนินการได้ในด้านการค้า การเกษตร และการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ แม่ข่ายของไทยและกัมพูชาได้ร่วมจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานกรณีน้ำท่วมข้ามแดนในพื้นที่ปอยเปต จังหวัดบันเตียเมียน

ทั้งนี้ กัมพูชาและประเทศไทยได้แถลงข่าวร่วมกัน เพื่อประกาศผลการประชุมคณะกรรมการร่วม ครั้งที่ 1 ว่าด้วยการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและการเชื่อมต่อระหว่างกัมพูชา-ไทย ว่าทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบในหลายๆ ด้าน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้า ไทยยอมรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากกัมพูชา และเห็นชอบจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษที่จังหวัดเกาะกง รวมทั้งยังได้เห็นพ้องในการเปิดจุดผ่านแดนแห่งใหม่ ที่ช่องสตึงบต จังหวัดบันเตียเมียนเจย เพื่อการขนส่งสินค้า ส่วนด่านปอยเปต ใช้สำหรับการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการตกค้างทุนระเบิดในพื้นที่ชายแดนก็พบว่า ยังคงส่งผลกระทบต่อปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูก และมีเหยื่อเคราะห์ร้ายจากระเบิดและทุ่นระเบิด ซึ่งจังหวัดที่มีเหยื่อเคราะห์ร้ายมากที่สุดก็เป็นจังหวัดในพื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศไทย คือ พระตะบอง พระวิหาร อุดรมิชัย บันเตียเมียนเจย และโพลิน ส่วนปัญหาการลักลอบตัดไม้ และข้ามแดนโดยผิดกฎหมาย ก็มีหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันอย่างจริงจังในการทำให้แนวชายแดนมีสถานการณ์ดีขึ้น ทั้งฝ่ายกัมพูชาได้แสดงความชื่นชมที่ไทยช่วยเหลือชาวกัมพูชาที่ข้ามแดนไปหางานทำในประเทศไทยอย่างเต็มที่

สถานการณ์กรณีพิพาทเขาพระวิหาร ในปีที่ผ่านมา ก็ได้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นที่ชายแดนคือ การพิจารณาคดีปราสาทพระวิหารของศาลโลกที่กัมพูชายื่นให้ตีความคำตัดสินเมื่อปี 2505 ซึ่งสื่อกัมพูชาเริ่มมีรายงานความเคลื่อนไหวตั้งแต่ต้นปี

โดยได้รายงานสถานการณ์ในฝั่งไทยด้วย ทั้งการเน้นย้ำว่าความขัดแย้งภายในของไทยกรณีคัดค้านเกี่ยวกับคดี และการเดินขบวนของกลุ่มธรรมยาตรา จะไม่กระทบความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในมุมมองกัมพูชาได้ชี้ว่ากัมพูชาได้เปรียบไทยในด้านที่นักกฎหมายระหว่างประเทศ และควมมีเสถียรภาพของคณะทำงานในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม กัมพูชาก็ยังคงให้ความสำคัญถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในบริเวณชายแดน โดยพยายามนำเสนอข่าวสถานการณ์ชายแดนที่ยังคงปกติ ทั้งยังพยายามรักษาความสงบเรียบร้อย และมีจุดยืนในการรอคำตัดสินอย่างเป็นทางการ โดยให้ศาลโลกเป็นทางออกที่จะยุติความขัดแย้ง และจะปฏิบัติตามคำตัดสิน และแม้ในช่วงเดือนเมษายนจะมีเหตุการณ์กรณีพิพาทด้านจังหวัดพระวิหาร หากนายกรัฐมนตรีกัมพูชาก็ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ประเพณีชาติ (วันสงกรานต์) ว่าเจ้าหน้าที่ทุกระดับของกัมพูชากับไทยมีการติดต่อสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสนุกสนานรื่นเริงด้วยกัน แม้จะมีปัญหาต่อกันแต่ทั้งสองฝ่ายแก้ปัญหาโดยสันติวิธี และจะใช้กระบวนการทางกฎหมาย โดยไม่ต้องการให้ประเด็นดังกล่าวกลายเป็นความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนทั่วทั่วประเทศ และไม่ต้องการให้ลูกหลานไปถึงด้านเศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยว วัฒนธรรม หรือด้านอื่นๆ ซึ่งจะนำไปสู่การทำลายความสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศทั้งสอง ทั้งยังได้แสดงความชื่นชมทั้งฝ่ายกัมพูชาและฝ่ายไทยที่ได้อาศัยอยู่ร่วมกันและสนุกสนานร่วมกันเนื่องในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ ที่ฝ่ายไทยได้เดินทางมาเที่ยวกัมพูชา และกัมพูชาก็ได้เดินทางไปเที่ยวประเทศไทย

ทั้งนี้ รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้มีความตกลงร่วมกันแล้วว่า จะพยายามรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณชายแดนในช่วงของการพิจารณาคดี เจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ได้ให้ข่าวยืนยันสถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชายังคงปกติดี แต่ก็ได้เตรียมความพร้อมและเสริมสร้างขีดความสามารถของกองกำลังเขมระภูมินทร์ รวมทั้ง การนำเสนอข่าวฝ่ายความมั่นคงของทั้งสองฝ่ายได้มีการนัดพบปะหารือร่วมกันหาวิธีในการคลี่คลายความตึงเครียดตามแนวชายแดน ระหว่างที่ทั้งสองประเทศเตรียมตัวเดินทางไปแถลงด้วยวาจาต่อศาลโลกในช่วงกลางเดือนเมษายน นอกจากนี้ ยังมีการรายงานซึ่งมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความตั้งใจของกัมพูชาในการรักษาสันติภาพตามแนวชายแดน โดยได้มีการปรับลดกำลังทหารเป็นการชั่วคราวแต่เพียงฝ่ายเดียว ต่อมาในเดือนมิถุนายน ก็ได้มีการรายงานข่าวบรรยากาศตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย โดยเฉพาะพื้นที่โดยรอบปราสาทพระวิหาร ยังคงเป็นปกติดี (แต่กองทัพกัมพูชายังคงระมัดระวังอย่างสูงเหมือนเดิม) ถึงแม้ว่าวันกำหนดคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหาร

จะใกล้เข้ามาทุกขณะก็ตาม

สถานการณ์เมื่อใกล้ถึงวันอ่านคำพิพากษาของศาลโลก สื่อกัมพูชาได้รายงานถึงการประกาศจุดยืนที่ว่า แม้ผลจะออกมาในรูปแบบใดก็ตาม ไม่ว่าจะเอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายใด กัมพูชาพร้อมเคารพตามคำตัดสินของศาลโลก และจะไม่ก่อปัญหาที่จะกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชา-ไทย รัฐบาลของทั้งสองประเทศจะยังคงยึดมั่นมิตรภาพและความร่วมมือที่ดีระหว่างรัฐบาล กองทัพ และประชาชนของทั้งสองประเทศ ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัย และสันติภาพตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย พร้อมกับการรายงานบรรยากาศความสงบเรียบร้อย กองทัพและประชาชนกัมพูชา-ไทย ยังคงติดต่อกันตามปกติ ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด พร้อมทั้งระบุว่าทุกปัญหาตามแนวชายแดนขึ้นอยู่กับ การเจรจาระหว่างรัฐบาลของสองประเทศ และแม้การอ่านคำพิพากษาตีความของศาลโลกจะเดินทางมาถึงแล้วก็ตาม แต่สถานการณ์ตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ปราสาทพระวิหารยังคงสงบเรียบร้อยเป็นปกติไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง

ภายหลังคำตัดสิน สื่อได้รายงานคำแถลงการณ์ของ สมเด็จฮุน เซน ที่เรียกร้องให้ประชาชนอยู่ในความสงบ ร่วมรักษาสันติสุข และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในประเทศ หรือแม้แต่ยังคงรักษาและส่งเสริมเจตนารมณ์แห่งความสัมพันธ์เป็นเพื่อนบ้านที่ดี ความสามัคคี มิตรภาพ ความผาสุก และความร่วมมืออันแน่นแฟ้นระหว่างประเทศและประชาชนทั้งสอง กัมพูชา-ไทย เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองประเทศ ทั้งในระยะเฉพาะหน้าและในระยะยาวต่อไป

ในช่วงปลายปี สื่อกัมพูชาได้นำเสนอมุมมองการเมืองไทยว่าอยู่ในสถานการณ์เปราะบาง มีการชุมนุมใหญ่ และกลายเป็นความรุนแรง มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ พร้อมกับชี้ว่าความสัมพันธ์กัมพูชา-ไทยอาจกลับมาตึงเครียดอีกครั้งหากนางสาวยิ่งลักษณ์ก้าวลงจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ไทยยังไม่ประกาศยอมรับการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลโลก เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2556 และหากมีการเปลี่ยนชั่วคราวเมือง ก็อาจมีการหาเหตุผลที่จะเลื่อนหรือเลี่ยงการดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลโลก และก่อปัญหาความขัดแย้งกับกัมพูชาอีกระลอกใหม่ ในสถานการณ์แบบนี้ กองกำลังกัมพูชาก็ได้เพิ่มความระมัดระวังในพื้นที่รอบปราสาทพระวิหาร และพื้นที่ยุทธศาสตร์อื่นๆ ระหว่างสองประเทศ

บทวิเคราะห์ จากสถานการณ์ในช่วงปี 2556 ที่ผ่านมา ผ่านการนำเสนอของสื่อกัมพูชา จะเห็นได้ว่าไทยกับกัมพูชากลายได้การบริหารโดยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร กับรัฐบาลสมเด็จ ฮุน เซน ถือได้ว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในด้านการพัฒนาพื้นที่ชายแดนก็ได้มีความร่วมมือกันมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้

มีความริเริ่มเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือในชายแดน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ถึงแม้จะมีเหตุการณ์อ่อนไหวที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งตามแนวชายแดนได้ หากฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาก็ได้แสดงความกังวล และได้ร่วมมือกับฝ่ายไทยในการพยายามดำเนินการเพื่อมิให้เกิดปัญหา สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาไม่ต้องการให้มีปัญหาความสัมพันธ์กับไทยที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน ในพื้นที่ชายแดน พร้อมกับมีแนวคิดที่สะท้อนความต้องการพัฒนา ร่วมกัน จากที่ประเทศทั้งสองมีพื้นฐานและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึง กัน มีการติดต่อสัมพันธ์ที่ดีในระดับประชาชนที่เป็นการส่งเสริม เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ด้านอื่นๆ ต่อกัน โดยที่ฝ่ายกัมพูชามุ่ง เน้นการพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่ติดกับไทยเป็นอย่างมากนั้น ก็เพื่อ โอกาสในการเชื่อมโยงสัมพันธ์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้ง ในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ที่เป็นนโยบายสำคัญ ของการพัฒนา กัมพูชา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายให้ประเทศมีรายได้ ชาว กัมพูชามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หลุดพ้นจากความอดอยาก และพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ก็เป็นพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจหมุนเวียน สร้างรายได้ให้ประเทศและประชาชนชาว กัมพูชา ได้มาก

นอกจากนี้ ยังพบข้อสังเกตสำคัญที่ว่า กัมพูชา ได้มีการ ปรับกระบวนการทัศน์ที่สะท้อนเรื่องการให้ความสำคัญในการพัฒนา พื้นที่ชายแดน โดยให้กองทัพเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เศรษฐกิจ ให้ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกทางการค้า การ ผลักดันให้มีการหารือร่วมกันในระดับจังหวัดให้มากขึ้น และเปิด ตลาดตามแนวชายแดนเป็นประจำ เพื่อให้ประชาชนมีความ สามารถในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ซึ่งนายกรัฐมนตรี สุน เชน มีความต้องการให้ไทยและกัมพูชาร่วมมือกันหา ทางผลักดันพัฒนาชายแดนให้กลายเป็นพื้นที่สันติภาพ ความร่วมมือ และส่งเสริมการค้า การท่องเที่ยว การลงทุนให้ขยายใหญ่ขึ้น ผ่านการเอาใจใส่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างราชการตามแนว ชายแดน และประชาชนตามแนวชายแดน ทั้งยังได้เสนอให้ทบทวน ขยายเวลาการเปิดจุดผ่านแดนบางจุดที่เปิดเพียง 2 หรือ 3 วันต่อ สัปดาห์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศได้ ตลอด ทั้งได้เสนอให้ฝ่ายไทยพิจารณาส่งเสริมความร่วมมือด้าน สาธารณสุข และการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่ประชาชนตามแนว ชายแดนกำลังประสบอยู่

จากแนวคิดและทิศทางแนวนโยบายของผู้นำกัมพูชาที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศไทย โดยเฉพาะด้านการค้าขาย การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับชุมชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนที่ต้องการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งนี้ ฝ่ายกัมพูชาได้สะท้อนถึงมุมมองของตนที่มีต่อไทยว่า ลักษณะความสัมพันธ์ตามแนวชายแดนของไทยกับกัมพูชาในปัจจุบันนั้นอยู่ในสถานะที่ต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มิใช่ฝ่ายไทยจะมีอำนาจควบคุมฝ่ายเดียว ดังเช่นในพื้นที่ชายแดนจันทบุรีก็พบว่าไทยต้องพึ่งพาแรงงานชาวกัมพูชาเป็นจำนวนมาก ทั้งแรงงานรายวันและรายสัปดาห์ หรือรูปแบบอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานในสวนผลไม้ เป็นต้นว่า สวนลำไย ที่ขณะนี้สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวจันทบุรีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่าฝ่ายกัมพูชาต้องการจะพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี หลุดพ้นจากภาวะความยากจน

ดังนั้นจึงค่อนข้างมีความชัดเจนที่ว่า กัมพูชาต้องการแยกประเด็นทางการเมืองกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจออกจากกัน ประเด็นทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาจึงไม่ใช่เครื่องต่อรองทางการเมืองที่ดีนัก ประกอบกับกัมพูชาก็มีทางเลือกมากขึ้นในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังเช่นการพึ่งพาจีนและเวียดนามที่เริ่มแผ่ขยายมาถึงชายแดนกัมพูชาฝั่งตะวันตกที่ติดกับไทย รวมทั้งการพึ่งพาจากประเทศอื่นๆ เช่น เกาหลีใต้และญี่ปุ่น ทั้งนี้ ในปัจจุบันก็พบว่าประชาชนตามแนวชายแดนฝั่งกัมพูชามีกำลังซื้อมากขึ้น และชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในชายแดนก็สามารถสร้างรายได้ได้สูงเช่นกัน ซึ่งไทยไม่ควรติดภาพลักษณ์เดิมแต่ครั้งอดีตว่าชายแดนจะมีแต่ชาวกัมพูชาที่ยากจนเท่านั้น

ในกรณีพิพาทคดีปราสาทพระวิหารกัมพูชาก็แสดงออกว่าต้องการให้ได้รับการแก้ไขอย่างสันติวิธี โดยจากการนำเสนอข่าวของฝ่ายกัมพูชาขณะใกล้วันพิจารณาตัดสินคดีครั้งนี้ จะเห็นได้ว่ากัมพูชาพยายามควบคุมสถานการณ์และรักษาความสัมพันธ์กับไทย เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ ไม่ให้ขยายวงกว้างหรือลุกลามใหญ่โต โดยเฉพาะในพื้นที่แนวชายแดนที่ทั้งสองประเทศยังต้องพึ่งพาอาศัยกันในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งหากเกิดความขัดแย้งก็จะส่งผลกระทบต่อทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชา อีกทั้งความสัมพันธ์อันดีของรัฐบาลทั้งสองฝ่าย จึงทำให้กัมพูชาได้เน้นย้ำเรื่องความสัมพันธ์กับไทยว่าจะยังคงดำเนินต่อไป โดยจะแยกแยะประเด็นการพิพาทครั้งนี้ให้เป็นไปตามขั้นตอนของ

กฎหมาย หากฝ่ายกัมพูชาก็ได้มีการพาดพิงถึงกลุ่มอื่นที่จะก่อความวุ่นวายต่อกัมพูชา

นอกจากนี้ จากความคิดเห็นของฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาที่แสดงความกังวลเรื่องความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนจากผลพวงสถานการณ์ในการแถลงทางวาจาต่อศาลโลกของไทยกับกัมพูชานั้น สะท้อนให้เห็นว่าขณะนี้ฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาไม่ต้องการให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กับไทยที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดน พร้อมกับมีแนวคิดที่สะท้อนความต้องการพัฒนา ร่วมกัน จากที่ประเทศทั้งสองมีพื้นฐานและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน มีการติดต่อสัมพันธ์ที่ดีในระดับประชาชนที่เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ด้านอื่นๆ ต่อกัน และต้องการให้กรณีพิพาทคดีปราสาทพระวิหารได้รับการแก้ไขอย่างสันติวิธี

อย่างไรก็ตาม ในการรับรู้ของฝ่ายกัมพูชาจากการนำเสนอข่าวจะเห็นได้ว่า การยื่นคำร้องต่อศาลโลกเมื่อเมื่อเดือนพฤษภาคม 2554 มีสาเหตุจากฝ่ายไทยที่ได้เริ่มปฏิบัติการในลักษณะสงครามตามแนวชายแดน โดยเฉพาะชายแดนปราสาทพระวิหาร อันนำมาซึ่งความเสียหายต่อปราสาทโบราณ ซึ่งเป็นมรดกโลกอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2551 และล่าสุดเมื่อปลายเดือนเมษายน 2554 ดังนั้นการรับรู้ของฝ่ายกัมพูชาในเรื่องดังกล่าวก็ยังคงเป็นความเห็นฝ่ายเดียวว่าไทยเป็นฝ่ายรุกรานพื้นที่ของกัมพูชาที่ซึ่งศาลโลกได้ตัดสินไปแล้ว

แม้เมื่อถึงฤดูกาลการณรงค์หาเสียง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไปสมัยที่ 5 ในเดือนกรกฎาคม ต่างก็กังวลว่าอาจจะมีการนำกระแสนิยมมาผูกโยงกับกรณีพิพาทเขาพระวิหารให้เป็นประเด็นทางการเมืองเพื่อหาคะแนนนิยมที่รัฐบาลได้ปฏิบัติเป็นธรรมเนียมเสมอมา อันนับเป็นผลงานสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ใช้ในเวทีหาเสียงของพรรค CPP ผนวกกับรัฐบาลต้องเผชิญกับการถูกกดดันเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากกลุ่มต่างๆ ให้มีการปฏิรูปการเลือกตั้ง ประกอบกับเป็นช่วงเวลาต่อเนื่องที่มีการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลในประเทศไทย ซึ่งก็ได้สร้างความกังวลกันว่าคำตัดสินของศาลโลกจะเป็นประเด็นร่วมในอภิปรายในเวทีการประชุม แต่ในท้ายที่สุดแล้ว การเมืองกับกรณีพิพาทเขาพระวิหารก็ไม่ใช่ประเด็นหลักของการต่อสู้ทางการเมืองภายในของไทย หรือการเมืองภายในของกัมพูชา รวมถึงการเมืองระหว่างประเทศดังเช่นที่เคยเป็นประเด็นมาแล้วหลายต่อหลายครั้ง ซึ่งส่วนหนึ่งแล้วก็ยังเป็นผลมาจากข้อตกลงของรัฐบาลทั้งสองฝ่ายที่จะร่วมกันแปรเปลี่ยนพื้นที่ชายแดนให้กลายเป็นพรมแดนแห่งสันติภาพ มิตรภาพ ความร่วมมือ และการพัฒนา

สิงคโปร์กับเอกราชบนคราบน้ำตา

1.

บทนำ

“...สำหรับข้าพเจ้า ห้วงเวลานี้เป็นห้วงเวลาที่ตรอมตรมและขมขื่นใจยิ่ง...ตลอดชีวิต ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าเติบโตขึ้นมา...มันเกิดขึ้นแล้วจริงๆ...”

สารดังกล่าวได้สื่อถึงความรู้สึกของ ลี กวน ยู รัฐบาลและอดีตนายกรัฐมนตรีแห่งสิงคโปร์ผู้ยิ่งใหญ่ ที่ต้องก้มหน้าผินรับความเป็นเอกราชที่มลายูมอบให้ทั้งน้ำตา ในปี ค.ศ. 1965 จากข้อความเจือหยาดน้ำตาของ ลี กวน ยู ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความโศกเศร้าอย่างเป็นที่สุด ที่สิงคโปร์ต้องแยกตัวออกจากสหพันธรัฐมาเลเซีย หลังจากการรวมตัวกันเป็นเวลาเพียงแค่ไม่ถึง 2 ปี นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1963

ดังนั้นบทความชิ้นนี้จะทำการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ตลอดจนความเป็นมาของสถานการณ์ดังกล่าวในรูปแบบของการบรรยายเชิงวิเคราะห์

2.

ความมุ่งหมายของสิงคโปร์ในการรวมกับมลายา

เมื่อพิจารณาถึงขนาดและทรัพยากรทางธรรมชาติของสิงคโปร์แล้ว จะเห็นได้ว่าสิงคโปร์ไม่น่าจะมีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างเป็นเอกเทศ กอปรกับการมีเศรษฐกิจแบบเมืองท่าของสิงคโปร์เมื่อรวมเข้ากับมลายาแล้วก็จะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากการขยายตลาดและการได้รับวัตถุดิบจากมลายามาตอบสนองเศรษฐกิจของสิงคโปร์ ตลอดจนสหราชอาณาจักรในฐานะเจ้าอาณานิคมเองก็ไม่ค่อยจะมีความมั่นใจต่อการได้รับเอกราชของสิงคโปร์อย่างโดดเดี่ยว อันสืบเนื่องมาจากปัญหาการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นหลัก

ซึ่งมองไปที่ฐานคิดของผู้นำทางการเมืองของสิงคโปร์ในมุมมองต่อการรวมประเทศเข้ากับมลายา เราก็จะพบกับบรรดา นโยบายในรูปแบบต่างๆ อาทิ หลักการของพรรคกิจประชาชน ที่ ลี กวน ยู เป็นผู้ประกาศในวันสถาปนาพรรคกิจประชาชน (People's Action Party: PAP) อันเนื่องความในหลักการข้อหนึ่งที่ว่า “เพื่อหยุดยั้งลัทธิอาณานิคมและสถาปนารัฐอิสระแห่งมลายา โดยรวมกับดินแดนของสหพันธรัฐแห่งมลายาและอาณานิคมแห่งสิงคโปร์” และหนึ่งในนโยบายที่ ลี กวน ยู และ พรรคกิจประชาชน นำเสนอต่อประชาชน ซึ่งก็คือ “การได้รับเอกราชโดยการรวมสิงคโปร์เข้ากับมลายา” ตลอดจนหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ.1959 ซึ่งพรรคกิจประชาชนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนั้น ลี กวน ยู

และพรรคกิจประชาชน ก็ได้ปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมนโยบายของพรรค เพื่อตอบสนองต่อสภาวะทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตามนโยบายใหม่ดังกล่าวของพรรคกิจประชาชนก็ยังคงดำรงซึ่ง การได้รับเอกราชของสิงคโปร์โดยการรวมกับมลายาเอาไว้ พร้อมกับการผลักดันนโยบายที่มุ่งเน้นถึงความมุ่งหมายในการรวมสิงคโปร์เข้ากับมลายาของ ลี กวน ยู และพรรคกิจประชาชน อันได้แก่ “การให้สิทธิพิเศษแก่ชาวมาเลย์ สนับสนุนการเรียนภาษาและวัฒนธรรมมาเลย์”³

กล่าวได้ว่าจากพื้นฐานทางกายภาพและบริบททางการเมืองของสิงคโปร์ในขณะนั้น ได้ผลักดันให้ผู้นำสิงคโปร์ อย่าง ลี กวน ยู ตลอดจนแกนนำคนอื่น ๆ ในพรรคกิจประชาชน มีความมุ่งหมายที่จะนำสิงคโปร์ไปสู่ความเป็นเอกราชอันพึงปรารถนาด้วยการรวมเข้ากับมลายา ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายที่ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นข้างต้น

3.

สิงคโปร์กับการรวมเป็นสหพันธรัฐมาเลเซีย

การเจรจาเรื่องการรวมเป็นสหพันธรัฐมาเลเซียระหว่าง ลี กวน ยู กับ ตนกู อับดุล ราห์มาน สามารถบรรลุข้อตกลงกันในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1961 โดยมีสาระสำคัญในการเจรจาของทั้งสองฝ่าย ดังนี้⁴

1. สิงคโปร์ยังคงมีเสรีในด้านการศึกษา
2. สิงคโปร์ยังคงมีงบประมาณอย่างเสรี
3. สิงคโปร์ยังมีอิสระในด้านแรงงาน
4. สิงคโปร์ยังคงเป็นเมืองท่าเสรี
5. สิงคโปร์จะมีที่นั่งในสภาแห่งสหพันธรัฐ 15 ที่นั่ง

การตกลงดังกล่าวก็ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี หากแต่พรรคแนวร่วมสังคมนิยมซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน ก็ยังคงก่อการคัดค้านการรวมกันระหว่างสิงคโปร์กับมลายาอย่างรุนแรง โดยการก่อการจลาจลและสร้างสถานการณ์ต่างๆ เพราะเหตุว่าการรวมเป็นสหพันธรัฐมาเลเซียจะทำให้กลุ่มคอมมิวนิสต์ต้องเผชิญกับจัดการต่อกลุ่มคอมมิวนิสต์อย่างมีศักยภาพจากรัฐบาลสหพันธรัฐและเครือจักรภพ อย่างไรก็ตามในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1962 รัฐบาลพรรคกิจประชาชนได้จัดให้มีการลงประชามติในการรวมสิงคโปร์กับมลายา โดยมีหัวข้อให้เลือกในการลงประชามติ 3 หัวข้อ คือ 1. รวมแบบ A 2. รวมแบบ B 3. รวมแบบ C ซึ่งทุกหัวข้อต่างก็มีความหมายถึงการรวมสิงคโปร์เข้ากับมลายาทุกข้อ⁵

โดยผลของการลงประชามติในครั้งนั้นจึงออกมาในลักษณะดังนี้⁶

รวมแบบ A	397,626	เสียง	(71%)
รวมแบบ B	9,422	เสียง	(1.7%)
รวมแบบ C	7,911	เสียง	(1.4%)
ไม่โหวต	144,077	เสียง	(25%)

จากผลของประชามติดังกล่าวเป็นผลให้สิงคโปร์สามารถรวมกับมลายาได้โดยชอบธรรม ยิ่งไปกว่านั้นในปีเดียวกันนั้น อินโดนีเซียก็ได้ประกาศนโยบายเผชิญหน้า (Konfrontasi) กับ มลายาและสิงคโปร์ เพื่อคัดค้านการรวมเป็นสหพันธรัฐมาเลเซียและ ได้ส่งหน่วยก่อวินาศกรรมเข้ามาในสิงคโปร์ ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ ลี กวน ยู จึงฉวยโอกาสใช้กฎหมายความมั่นคงภายใน (ISA) จับกุม ลิม ชิน เสียง กับแกนนำภายในพรรคแนวร่วมสังคมนิยมและกลุ่ม สหภาพที่มีอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ซึ่งบุคคลเหล่านี้คือกลุ่มผู้ต่อต้าน การรวมเป็นสหพันธรัฐมาเลเซียทั้งหมดเป็นจำนวนทั้งสิ้นกว่าร้อย คน การจับกุมในครั้งนั้นถือว่าเป็นการปราบปรามฝ่ายคอมมิวนิสต์ ครั้งใหญ่ ยังผลให้ทั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งมลายาและพรรคแนว ร่วมสังคมนิยมอ่อนแอลงเป็นอย่างมากและในวันที่ 16 กันยายน ปี ค.ศ. 1963 มลายา สิงคโปร์ ซาราวัก และซาบารห์ ได้รวมตัวกัน เป็นสหพันธรัฐมาเลเซีย อันเป็นการสิ้นสุดสถานะความเป็น Crown Colony ภายใต้รัฐบาลอังกฤษของสิงคโปร์

4.

การเมืองเรื่องอำนาจและจุดเริ่มต้นของหยาดน้ำตา

หลังจากการสถาปนาสหพันธรัฐมาเลเซียในปี ค.ศ. 1963 ชาวมาเลย์มีจำนวนร้อยละ 40 ของประชาชนทั้งหมด ชาวจีนมีถึง ร้อยละ 43 ชาวอินเดียน้อยร้อยละ 9 ชาวพื้นเมืองบอร์เนียวและชนชาติ อื่นๆ อีกร้อยละ 8⁹ จะเห็นได้ว่าชาวจีนกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ ในสหพันธรัฐมาเลเซีย ถึงแม้ว่าจะมีสัญญาสุภาพบุรุษระหว่าง ลี กวน ยู กับ ตนกู อับดุลราห์มาน ว่า ลี กวน ยู และพรรคกิจ ประชาชนจะไม่ขยายอิทธิพลทางการเมืองมาสู่มลายา กอปรกับ ต้องยอมรับสัดส่วนของสภาผู้แทนแห่งสหพันธรัฐมาเลเซียเพียง 15 ที่นั่งจากทั้งหมด 159 ที่นั่ง⁹ อย่างไรก็ตามการมีจำนวนชาวจีน ในสหพันธรัฐมากถึงร้อยละ 43 ต้องถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมาก ในสายตาของผู้ผู้นำของพรรคกิจประชาชนในการสร้างแนวร่วมจาก สายสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนด้วยกัน เพื่อเป็นมวลชนในการสนับสนุน การเมืองต่อพรรคกิจประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ลี กวน ยูและพรรคกิจประชาชนก็ย่อมที่จะเห็นช่องทางอันรื่นรมย์ในการ ขยายอิทธิพลทางการเมืองสู่มลายาภายใต้จำนวนของประชาชนเชื้อ สายจีนบนสหพันธรัฐมาเลเซีย

ถึงแม้ว่าสิงคโปร์จะมีจำนวนเสียงในสภาแห่งสหพันธรัฐที่ เทียบไม่ได้กับมลายา แต่ยุทธศาสตร์การเมืองของพรรคกิจประชาชน ก็มีใช้ยุทธศาสตร์ในสภาเป็นหลักด้วยการต่อสู้กับพรรคพันธมิตร

(Alliance) อันประกอบไปด้วยพรรคอัมโน (UMNO) พรรค Malay Chinese Association (MCA) และพรรค Malay Indian Congress (MIC) เป็นสิ่งที่ยากลำบาก ดังนั้นพรรคกิจประชาชนจึงใช้ยุทธศาสตร์ โดยการแยกพรรค MCA ออกจากพรรคพันธมิตร แล้วใช้ความเป็น จีนของพรรคกิจประชาชนในการนำเสนอเพื่อเป็นตัวแทนของชาวจีน ในสหพันธรัฐมาเลเซียแทนที่พรรค MCA โดยการชูนโยบาย “มาเลเซียน มาเลเซีย” (Malaysian Malaysia) หรือ “มาเลเซียของชาว มาเลเซีย”¹⁰ ทั้งนี้เพื่อยกสถานะของชาวจีนในการโฆษณาชวนเชื่อ หาแนวร่วมชาวจีนในมลายา

หลังจากนั้นพรรคกิจประชาชนก็ได้เริ่มดำเนินกิจกรรม ทางการเมืองกับชุมชนชาวจีนในมลายา ไม่ว่าจะเป็นการปราศรัย หาเสียง การเข้าพบปะชาวจีนในชุมชน การร่วมกิจกรรมในเทศกาล ต่างๆ ซึ่งการชูนโยบาย “มาเลเซียของชาวมาเลเซีย” ของพรรคกิจ ประชาชนอันมุ่งหมายที่สร้างความเท่าเทียมกันของทุกเชื้อชาติใน สหพันธรัฐมาเลเซีย โดยไม่คำนึงถึงประวัติศาสตร์ของความร่วม มีระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นล่างชาวมาเลย์ ซึ่งได้ร่วมกันต่อต้าน การลดอนอำนาจของสุลต่านและสิทธิพิเศษของภูมิบุตรชาวมา เลย์ภายใต้แผนการสหภาพมลายา (Malayan Union) กล่าวได้ว่า แผนการสหภาพมลายาเป็นปัจจัยตัวเร่งในการกระตุ้นให้เกิดความ ร่วมมือกันระหว่างชนชั้นทั้งสอง ส่งผลให้ความร่วมมือดังกล่าว ได้กลายมาเป็นกระแสชาตินิยมมาเลย์ภายใต้การนำของชนชั้นนำ มาเลย์ในที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่การเจรจาเพื่อความเป็นเอกราชอัน สัมฤทธิ์ผลในปี ค.ศ. 1957¹¹

แนวทางดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่พรรคพันธมิตรยอมรับไม่ได้ ส่งผลให้ความขัดแย้งระหว่างพรรคกิจประชาชนกับพรรคพันธมิตร ก็ยังคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งพรรคกิจประชาชนได้ประกาศส่งผู้ สมัครับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปในมลายา วันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1964 ซึ่งพรรคกิจประชาชนส่งผู้สมัครับทั้งหมด 9 เขต แต่ผลการ เลือกตั้งปรากฏว่ามีเพียง เดวัน แนนท์ เท่านั้นที่ได้รับเลือกในเขตบัง ซาร์ (Bang Sar) หลังจากความล้มเหลวในการเลือกตั้งครั้งนั้น พรรค กิจประชาชนจึงได้ยุบสาขาของพรรคทั้งหมดในมลายา กล่าวได้ว่า ความพ่ายแพ้ของ ลี กวน ยู และพรรคกิจประชาชนในการเลือกตั้งใน ปี ค.ศ. 1964 คือ น้ำหยดแรกของ ลี กวน ยู และพรรคกิจประชาชน ด้วยการสั่งสอนจากบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมของมลายาใน ขณะนั้น

5.

เอกราชของสิงคโปร์และคราบน้ำตาของ ลี กวน ยู

พรรคกิจประชาชนภายใต้การนำของ ลี กวน ยู ได้เสนอตัวเข้ามาเป็นตัวแทนของชาวจีนในมลายา สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการขยายอิทธิพลทางการเมืองมาสู่มลายาผ่านการสนับสนุนจากชุมชนจีน โดยไม่คำนึงถึงสัญญาสุภาพบุรุษที่ ลี กวน ยู ได้เคยให้ไว้กับ ดนกู อับดุลราห์มาน ว่าพรรคกิจประชาชนจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในมลายา¹² ด้วยปัญหาดังกล่าว ได้ทำให้รัฐบาลแห่งสหพันธรัฐมาเลเซียได้มีการทบทวนถึงแนวทางบนความสัมพันธ์กับรัฐบาลสิงคโปร์ ในเบื้องต้นกลุ่มผู้นำของสหพันธรัฐได้มีข้อเสนอต่อสิงคโปร์อยู่ในสองแนวทางด้วยกัน คือ

1. หากสิงคโปร์ต้องการอยู่ร่วมกับสหพันธรัฐแห่งมาเลเซียต่อไป สิงคโปร์ต้องเคารพในกิจการภายในของสหพันธรัฐ การดำเนินการอันใดก็ตามต้องอยู่บนแนวทางที่สหพันธรัฐได้วางเอาไว้

2. สิงคโปร์ต้องแยกตัวออกไปจากสหพันธรัฐมาเลเซีย ในช่วงต้นเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1965 การประชุมของรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐว่าด้วยกรณีสิงคโปร์ได้มีแนวทางที่ต้องการให้สิงคโปร์แยกตัวออกไปจากสหพันธรัฐมาเลเซีย หลังจากที่ ดนกู อับดุลราห์มาน กลับจากการประชุม Commonwealth ที่ลอนดอน หลังจากการประชุมรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐ ที่ประชุมต่างก็มีมติพ้องต้องกันว่าให้สิงคโปร์แยกตัวออกไปจากสหพันธรัฐมาเลเซีย ส่งผลให้ ลี กวน ยู ต้องหลั่งน้ำตาออกสื่อ (ดังข้อความในบทนำของบทความชิ้นนี้)

หลังจากการแลกเปลี่ยนสัญญาระหว่างหัวหน้าพรรคทั้งสองคือ ดร.โต๊ะ ชิน ไช และดนกู อับดุลราห์มาน ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในสนธิสัญญาการแยกตัวออกจากสหพันธรัฐมาเลเซียของสิงคโปร์ บรรดาคณะผู้บริหารของสิงคโปร์ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญา และในเช้าวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1965 สิงคโปร์ก็มีสถานะเป็นประเทศเอกราช โดยมีประธานาธิบดีคนแรก คือ นายอินเจ๊ะ ยูซุป บิน อีซัค และมีนายกรัฐมนตรี คือ นาย ลี กวน ยู และในวันเดียวกันนั้นเอง ลี กวน ยู จึงได้ประกาศความเป็นเอกราชอันมีความตอนหนึ่งว่า¹³

“...ณ บัดนี้ ผม ลี กวน ยู นายกรัฐมนตรีแห่งสิงคโปร์ ขอประกาศในนามของประชาชนและรัฐบาลสิงคโปร์ ในวันที่ 9 สิงหาคม ปี ค.ศ. 1965 สิงคโปร์จะเป็นประเทศที่เกิดทูนในระบอบประชาธิปไตยและเอกราชของชาติ พร้อมทั้งอิสรภาพและความยุติธรรม รวมไปถึงสวัสดิภาพและสันติภาพของประชาชนบนสังคมที่เหนือยิ่งกว่าความเท่าเทียม...”

จากหยด จากหยาดน้ำตาของ ลี กวน ยู ข้อความข้างต้นจึงเป็นลำนํ้าจากลมปาก อันเป็นคำประกาศเอกราชบนความบอบช้ำบนคราบน้ำตาอันแห่งผากของ ลี กวน ยู

6.

บทสรุป

ตลอดช่วงเวลาก่อนปี ค.ศ. 1963 ลี กวน ยู พรรคกิจประชาชน และสิงคโปร์ ได้แสดงถึงเจตจำนงที่สำคัญที่สุดก็คือการได้มาซึ่งเอกราชโดยการรวมเข้ากับมลายา แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองดินแดน ทำให้สิงคโปร์ต้องแยกตัวออกมาจากสหพันธรัฐมาเลเซีย หรือกล่าวได้ว่าความขาดแคลนทางกายภาพและบริบททางการเมืองของสิงคโปร์เป็นแรงผลักดันสำคัญในการมุ่งหมายไปสู่ความเป็นเอกราชพร้อมกับมลายา แต่ด้วยวิถีเสถียรภาพทางการเมือง ภายใต้ความกระหายหาซึ่งอำนาจของ ลี กวน ยู และพรรคกิจประชาชน ก็ได้บันดาลให้พวกเขาองข้ามบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมอันสำคัญยิ่งของมลายา ตราบนสิงคโปร์ได้รับความเป็นเอกราชบนคราบน้ำตาของ ลี กวน ยู

เชิงอรรถ

¹ Fong Sip Chee, *The P.A.P. Story* (Singapore: P.A.P., 1979), p.12.
² Ibid
³ Ibid, p. 82.
⁴ Pang Cheng Lian, op. cit. , p16
⁵ Fong Sip Chee, op. cit. , p. 123.
⁶ Ibid
⁷ นโยบายเผชิญหน้า (Konfrontasi) เป็นนโยบายภายใต้การนำของประธานาธิบดีซูการ์โนที่ประกาศคัดค้านต่อการรวมตัวกันเป็นสหพันธรัฐมาเลเซีย นโยบายเผชิญหน้า มีขึ้นในปี ค.ศ. 1962 และยุติลงในปี ค.ศ. 1966
⁸ เทรินบูล, ซี แมรี เทรินบูล, *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน*, แปลโดย ทองสุข เกตุโรจน์ (กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ, 2540), หน้า 443.
⁹ Fong Sip Chee, op. cit. , p. 146.
¹⁰ Mauzy, Diane K. and Milne, R.S., *Singapore Politics Under the People's Action Party*, p. 22
¹¹ วทัญญู ใจบริสุทธิ์, “ชนชั้นนำ บารมีอำนาจ และเอกราชของมลายา” ใน *อุษาคเนย์ที่รัก*, สุเจน กรรพฤทธิ์ และสิทธา เลิศไพบูลย์ศิริ (บรรณาธิการ) (กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึกฉลอง 10 ปี โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 180-182.
¹² Pang Cheng Lian, op. cit. , p.19.
¹³ Ibid, p.169.

บรรณานุกรม

เทรินบูล, ซี แมรี. *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์และบรูไน*. แปลโดย ทองสุข เกตุโรจน์. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
 วทัญญู ใจบริสุทธิ์. “ชนชั้นนำ บารมีอำนาจ และเอกราชของมลายา” ใน *อุษาคเนย์ที่รัก*. สุเจน กรรพฤทธิ์ และสิทธา เลิศไพบูลย์ศิริ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึกฉลอง 10 ปี โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
 Fong Sip Chee. *The P.A.P. Story*. Singapore: PA.P. , 1970.
 Mauzy, Diane K., and Milne, R.S. . *Singapore Politics under the Peoples Action Party*. London: Routledge, 2002.
 Pang Cheng Lian. *Singapore's People's Action Party*. Singapore: Oxford University Press, 1971.

คุยกับผู้บริหาร

“ความโดดเด่นของแต่ละประเทศ
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มันจะ
ดึงดูดความสนใจ ไม่ว่าจะบวกหรือ
ลบ ของนานาชาติเข้ามามากขึ้น”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ อุณโณ
คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สำหรับคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามีส่วนไหนบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คะ

ในแง่ของการเรียนการสอนตามปกติ คณะสังคมวิทยา และมานุษยวิทยาก็มีหลายวิชาที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ วิชาสังคมและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คนที่รับผิดชอบหลักๆ ก็คือ ดร.พิเชษฐ สายพันธ์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านของเวียดนาม ในรายวิชานี้ก็จะมีอาจารย์ที่รับผิดชอบแตกต่างกันออกไปตามความเชี่ยวชาญของอาจารย์ที่เรา มีอยู่ เพราะว่าอาจารย์ของเราส่วนใหญ่ที่จบปริญญาเอกก็จะมีสนามอยู่รอบๆ บ้านเรา ก็จะเป็นกำลังสำคัญของเราที่มีองค์ความรู้ของประเทศเพื่อนบ้านอยู่ อย่างทางด้านเวียดนามก็จะมีศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร และ ดร.พิเชษฐ สายพันธ์ ในส่วนของลาว ก็จะมีอาจารย์พรรณราย ไอสถาภิรัตน์ ทางด้านพม่า เรามีอาจารย์ ดร.รัตนา โตสกุล และสุดแดน วิสุทธิลักษณ์ ด้านฟิลิปปินส์ ตอนนี้มีอาจารย์บุญเลิศ วิเศษปรีชา นอกจากนี้ ยังมีประเทศจีน ที่มีผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์ ที่ศึกษาในเรื่องเศรษฐกิจของจีน เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังมีวิชาเขตวัฒนธรรม (culture area) ในแง่หนึ่ง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็จะเป็น Culture Area ถึงแม้มันจะเป็นสิ่งสร้างทางการเมืองหรือว่ามีเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์กำกับอยู่ วิชาเช่นนี้ก็จะมีอาจารย์แต่ละท่านที่มีองค์ความรู้ไปช่วยถ่ายทอดกันในห้องเรียน และเรายังมีวิชาที่มีความเฉพาะตัวมาก

ขึ้นเรียกว่า วิชาการเรียนรู้วัฒนธรรมเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นวิชาที่จะไม่มีการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่จะมีการเดินทางไปลงพื้นที่ในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งดำเนินการมาแล้ว 4-5 ปี การเดินทางไปต่างประเทศแต่ละครั้งก็จะมีอาจารย์ที่เชี่ยวชาญในประเทศนั้นเป็นผู้ดูแล วิชานี้ก็จะเป็นวิชาที่เปิดให้นักศึกษาได้ไปรู้จักกับประเทศเพื่อนบ้านในพื้นที่ของเขาเลย ไปเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของเขาว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างไรบ้าง นั่นก็เป็นการเรียนการสอนของเราที่มีทั้งรายวิชาที่มีการบรรยายและรายวิชาที่เป็นลักษณะการพานักศึกษาลงพื้นที่

นอกจากนั้นแล้ว คณะเรายังมีพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งในนั้นก็จะมีข้าวของเครื่องใช้ที่ด้วยวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง อีกอันหนึ่งคือศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งก็จะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องบ้าง อาทิ สัมมนาเกี่ยวกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และล่าสุด ก็ได้เป็นเจ้าภาพจัดงานให้กับเครือข่ายชาวนาโลกในสวนภูมิภาคเอเชีย ในหัวข้อว่าด้วยการปฏิรูปที่ดิน ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยและพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติจะมีหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการและการทำวิจัย

ถ้าถามว่าบทบาทของในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นอย่างไรต่อไปอีก ก็น่าจะเกี่ยวข้องกับอยู่คือ ในปีหน้าคณะของเราจะเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมวิชาการระดับนานาชาติทางด้านมานุษยวิทยาเป็นครั้งแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ร่วมกับองค์กรที่ชื่อว่าสหพันธ์มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยานานาชาติ (International Union of Anthropological and Ethnological Sciences: IUAES) ซึ่งเป็นเครือข่ายทางด้านมานุษยวิทยาที่ใหญ่ที่สุดในโลก ทางองค์กรประสานมาที่เราให้เป็นเจ้าภาพร่วมด้วยในฐานะที่เราเป็นสถาบันการศึกษาทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่มีการบริหารจัดการในระดับคณะเป็นแห่งเดียวในประเทศ และมีบุคลากรเป็นที่รู้จักหลายคนในแวดวงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ซึ่งในงานนี้ก็จะมีการระดมนักวิชาการจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ค่อนข้างเยอะ

วิสัยทัศน์ของอาจารย์เกี่ยวกับการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคตเป็นอย่างไรบ้างคะ

ผมวางนโยบายของผมไว้ 3 อย่างคือ ให้คณะของเรามีความก้าวหน้าทางวิชาการ มีบทบาทในเชิงสร้างสรรค์ต่อสาธารณะ และการเข้าไปสู่ความเป็นนานาชาติ ในแง่ทางวิชาการ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว ในส่วนบทบาทสร้างสรรค์ต่อสาธารณะ คณะของเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับการจัดกิจกรรมมากมาย ในแง่ของมิตินานาชาตินั้น ถ้าถามว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มันเกี่ยวข้องกับอย่างไร พื้นฐานปรัชญาของคณะเราเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาสังคมวิทยา หลักของเราคือศึกษาสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ ยอมรับ และเคารพความแตกต่าง ซึ่งสะท้อนผ่านวิชาสังคมและวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือวิชาเขตวัฒนธรรม และการไปลงพื้นที่ในประเทศเพื่อนบ้านของเรา

นอกจากนี้ สิ่งที่เราขยับขึ้นมาก็คือ เราจะจัดให้มีการเรียนการสอนเป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งในภาคการศึกษาที่ผ่านมาเราทดลองกับวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทยไปแล้ว นั่นก็เป็นเรื่องการเรียนการสอนที่เราอาจจะต้องปรับปรุงหลักสูตรต่อไปในอนาคตที่จะมีลักษณะเป็นนานาชาติมากขึ้น อย่างวิชาสังคมและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เราจะให้อาจารย์ของเราที่เชี่ยวชาญในแต่ละประเทศเป็นผู้สอน อาจจะว่าด้วยเวียดนามศึกษา ลาวศึกษาแบบนี้ในอนาคต ซึ่งคิดว่าน่าจะเริ่มที่ระดับบัณฑิตศึกษาก่อน เพราะว่าบริหารจัดการได้ง่ายกว่า ในขณะที่เดียวกัน ความเป็นนานาชาติของเราจะมีเรื่องของความร่วมมือทาง

วิชาการมากขึ้น ในปัจจุบัน เราได้ลงนามความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และเวียดนาม ทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยและพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ของเวียดนามแล้ว ลักษณะความร่วมมือก็จะเป็นการแลกเปลี่ยนนักวิชาการ นักศึกษา เป็นต้น

ในด้านมุมมองของอาจารย์ต่อการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต เป็นอย่างไรบ้างคะ

คณะของเราไม่ใช่จะมองแค่เพียงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น ความจริงแล้วสังคมวิทยาจะศึกษาสังคมและวัฒนธรรมทั่วโลก แต่เหตุหนึ่งก็คือ อาจารย์ของเราส่วนใหญ่ก็จะมีพื้นที่ศึกษาอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน แต่ก็ยังมีพื้นที่ที่ต่างออกไปบ้าง อาทิ อิตาลี หรือจีน เป็นต้น

ต่อไป ผมคิดว่ามันคงสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ เพราะถ้าเรามองตอนนี้ การก่อตัวของศูนย์กลางของโลกในทางเศรษฐกิจมันก็เริ่มมาที่เอเชียนะ ถ้ามองถึงความแข็งแกร่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็จะมีบทบาทขึ้นเรื่อย ๆ การเรียนภาษาของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกกลุ่มภาษาที่สามก็จะมีสำคัญขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่ AEC ก็จะคล้ายกับเป็นเงื่อนไขอยู่ทุกอย่างว่าในแวดวงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น ซึ่งอันนี้ยังไม่นับรวมพวกศูนย์ Southeast Asia Studies ซึ่งมีอยู่ทั่วโลก

ความสนใจของชาวตะวันตกต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีเยอะ ยิ่งพอเรารวมตัวกันเป็นอาเซียน การผึกกำลังกันเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ความท้าทายใหม่ๆ มันเลยทำให้เราต้องมาให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น เพราะฉะนั้นแนวโน้มความสนใจมันคงขยายตัวมาก ตัวอย่างเช่น ประเทศพม่า ก็ดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติมหาศาล พม่าเป็นไฟท์ของของโลกในหลายๆ เรื่อง ทั้งในประเด็นของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตย การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการการลงทุนให้เป็นธรรมกับทุกฝ่าย เป็นต้น คือยังมีบางประเทศที่เป็นโจทย์ใหญ่อยู่ เพราะฉะนั้นประเทศในโลกจึงหันมาสนใจ

เพราะฉะนั้นความโดดเด่นของแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มันจะดึงดูดความสนใจไม่ว่าจะบวกหรือลบของนานาชาติเข้ามามากขึ้น หรือแม้กระทั่งเอาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นตัวคานอำนาจของจีนกับอเมริกา เป็นต้น เพราะฉะนั้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็จะเป็นยุทธศาสตร์ในหลายๆ ด้านในตัวของมันเอง

เมื่อวันหนึ่งสังคมมีความสนใจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นแล้ว อาจารย์มองว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เองมีความท้าทายอะไรอยู่บ้างคะ

ถ้าเรามองแนวโน้มในอนาคต อาเซียนจะเติบโตมากขึ้นต่อไปเรื่อยๆ การศึกษาเชิงวิชาการเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ เราจำเป็นต้องเร่งพัฒนาความรู้ให้เท่าทัน และส่งเสริมการสร้างบุคลากรที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ระดับภูมิภาค ซึ่งในขณะนี้ ก็มีหน่วยงานในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ตอบสนองความท้าทายนี้ ตัวอย่างเช่น ในด้านบริการการศึกษาที่มีหลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของคณะศิลปศาสตร์ ที่ผมคิดว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เห็นได้จากเวลาที่มีผู้สนใจต้องการความรู้เรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็จะมาสัมภาษณ์นักวิชาการของคณะศิลปศาสตร์ค่อนข้างเยอะ ผมอยากสนับสนุนให้คณะศิลปศาสตร์ขยับโครงการนี้ให้ เป็นหัวหอก ทำให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นไปอีก ขณะเดียวกัน ก็อยากให้มหาวิทยาลัยส่งเสริมหน่วยงานที่ทำงานด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปพร้อมๆ กันด้วย”

อยากถามอาจารย์ถึงมุมมองการสร้างเครือข่ายด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คะ

ผมคิดว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้องมองเห็นถึงความเชื่อมโยงและความเหลื่อมซ้อนกันของบรรดาหน่วยงานสถาบันที่มีอยู่ทั้งหมด คือจะอย่างไรให้มีความสอดคล้องประสานกันมากขึ้น ลดความซ้ำซ้อนลง เพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองทรัพยากรและบุคลากร ในขณะเดียวกัน จะอย่างไรให้มีการทำงานที่สอดคล้องเชื่อมโยงกันมากขึ้น

หรือว่าควรจะต้องมีศูนย์กลางประสานงานในกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านนี้ทั้งหมด หรือจะอย่างไรที่จะจัดกิจกรรมทางวิชาการที่จะให้บรรดาองค์กร สถาบัน หรือหน่วยงานเหล่านี้มาแบ่งปันในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ อย่างน้อยที่สุดก็จะทำให้เห็นภาพใหญ่ได้ในเชิงของมหาวิทยาลัยไม่เช่นนั้นแล้วก็จะกระจัดกระจายกันอยู่อย่างนี้

หรืออาจจะจัดกิจกรรม จัดสัมมนาวิชาการประจำปี การนำเสนองานร่วมกันได้หรือไม่ หรือจัดโปรแกรมที่มีการมาแชร์ร่วมกันในบางรายวิชา ซึ่งอาจจะต้องคิดถึงทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิด

ประโยชน์สูงสุด คือลดความซ้ำซ้อนและสร้างความเชื่อมโยงประสานกัน รวมถึงคิดถึงสิ่งที่เป็ศูนย์กลางประสานงานขึ้นมาด้วย

อาจารย์มองว่าประเด็นการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคตควรเป็นอย่างไรคะ

คล้ายๆ กับว่า new chapter หรือบทใหม่ของอาเซียนย่อมจะต้องส่งผลกระทบต่อบรรดาประเทศสมาชิกทั้งหลาย ผมคิดว่าในแง่หนึ่งอาจจะต้องดูว่า new chapter ไม่ว่าจะเป็น AEC หรือว่าอีกสองตัวที่ตามมาจะส่งผลกระทบต่ออย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐจะเป็นอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนจะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิชาชีพที่เปิดโอกาสให้การเคลื่อนย้ายไหลเวียนเป็นไปอย่างเสรี ต้องมองว่าจะส่งผลกระทบต่ออย่างไรบ้าง หรือว่าการที่ปวารณาตัวเป็นศูนย์กลางของสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ มันจะทำให้เกิดการก่อตัวของวัฒนธรรมตัวใหม่หรือไม่ มันจะเกิดสิ่งที่เรียกว่าเป็น hybrid Southeast Asian culture บ้างหรือไม่ มันเป็นการเปลี่ยนแปลงใหญ่ที่ผนึกรวมกันเป็นเนื้อเดียว และผู้คนก็ไหลเวียนกันไปมาได้อย่างอิสระ เพราะเงื่อนไขจึงต้องทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาแน่ คงเป็นความท้าทายใหม่ๆ ที่เรียกร้องให้คนที่อยู่ต้องไปปรับมือ เช่น การทะลักเข้ามาของนักท่องเที่ยวควรจะมีอย่างไร หรือการเคลื่อนย้ายไหลเวียนของกลุ่มวิชาชีพ ตลาดแรงงานจะเป็นอย่างไร เป็นต้น

ต่อไปก็จะมีภาวะปะทะประสานกันของคนต่างวัฒนธรรมมากขึ้น เพราะมันพลดปล่อยให้คนได้เคลื่อนย้ายไหลเวียนกันได้ อย่างอิสระ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราจะเจอก็คือวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันมากขึ้น อาจจะมีการปะทะหรือว่าแตกหัก หรืออาจจะมีผสมผสานหรือการก่อตัวขึ้นมาของวัฒนธรรมชนิดใหม่ ผมคิดว่ามันน่าจะเป็นประเด็นที่จะเกิดขึ้นให้คนที่สนใจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ศึกษากันมากขึ้นครับ

หมายเหตุ: สัมภาษณ์โดย รัตนาภรณ์ เพชรสัมฤทธิ์
ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สถาบันเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2557

“วัตถุประสงค์หรือของเก่าจะทำให้เรารู้จักคนโบราณมากขึ้น รู้จักสังคมโบราณ ทำให้ทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร และจะทำให้เรารู้จักรากเหง้า รู้จักตัวเราได้ดียิ่งขึ้น”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจนก กาญจนจันทร์

ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อยากให้อาจารย์เล่าถึงความเป็นมาของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ค่ะ

เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ดร.วิจิตร วิจิตรนัยภาค ซึ่งเป็นศิษย์เก่าธรรมศาสตร์ และคุณหญิงพรรณิ วิจิตรนัยภาค มีดำริที่จะมอบของที่สะสมประเภทโบราณวัตถุและวัตถุทางวัฒนธรรมให้กับมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษา ตัวท่านเองจึงมีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดอาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ และคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งด้วยเช่นกัน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.สุมิตร ปิติพัฒน์ ได้นำวัตถุจากการขุดค้นภาคสนามมาเก็บรวบรวมไว้ด้วย แต่เดิมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้เปิดจัดแสดงโบราณวัตถุและวัตถุทางวัฒนธรรมต่างๆ ณ บริเวณชั้น 2 อาคารวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ในช่วงปี 2531-2539

จนถึงปี 2544 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ส่งมอบโบราณวัตถุและวัตถุทางวัฒนธรรมทั้งหมดให้คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นผู้ดูแล คณะจึงได้นำวัตถุทั้งหมดมาจัดแสดง ณ อาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ แต่เดิมการบริหารพิพิธภัณฑ์ยังผูกติดกับทางคณะอยู่มาก ยังไม่มีงบประมาณในการดำเนินการมากนัก ยังไม่มีตำแหน่งผู้อำนวยการ คือใช้การบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการอยู่ ต่อมาคณะก็เปลี่ยนโครงสร้าง

การบริหารพิพิธภัณฑ์ใหม่ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ได้ผ่านการอนุมัติโครงสร้างที่มีผู้อำนวยการมาเมื่อประมาณปีครึ่งที่ผ่านมาเองงบประมาณที่ได้รับก็มากขึ้นด้วย และมีผู้อำนวยการที่แยกส่วนการบริหารงานออกจากคณะ โดยผู้อำนวยการเป็นตำแหน่งที่มีวาระ 3 ปี ซึ่งไม่ได้มีเงื่อนไขว่าต้องตรงกับวาระของคณะบดี เราจึงสามารถดำเนินงานในเรื่องของการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการหรือว่าทำงานวิชาการเชิงสร้างสรรค์ได้มากขึ้น

พิพิธภัณฑ์ของเรามีโบราณวัตถุ วัตถุชาติพันธุ์ และวัตถุทางวัฒนธรรมที่อาจจะไม่ใช่โบราณวัตถุ อาจจะไม่ได้มีอายุเก่าแก่เป็นร้อยปี มีทั้งจากในและต่างประเทศ และไม่ทราบที่มาที่แน่นอนและความหลากหลายตรงนี้เป็นข้อดีอันหนึ่งเพราะเราสามารถที่จะเอามาเชื่อมโยงในการศึกษาสังคมวัฒนธรรมได้ เราอาจจะไม่ได้เป็นพิพิธภัณฑ์ประเภทที่มีวัตถุชิ้นเด่น แต่เราก็มีวัตถุที่น่าสนใจอยู่บ้าง เราไม่สามารถเทียบได้กับพิพิธภัณฑ์แห่งใหญ่ๆ ที่มุ่งเน้นในเรื่องการจัดแสดงเป็นหลักได้ แต่เราก็ตั้งตัวเองว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมมากกว่าที่จะเน้นการจัดแสดง

แล้วภารกิจหลักของพิพิธภัณฑ์มีอะไรบ้างคะ

ภารกิจหลักของพิพิธภัณฑ์ก็เป็นเรื่องของการวิจัยและการบริการทางวิชาการ เรื่องการบริการทางวิชาการก็มีทั้งในเรื่องของการเป็นสถานที่ ซึ่งเป็นทั้งห้องเรียนให้กับรายวิชาต่างๆ ที่

เกี่ยวข้องกับในคณะและต่างคณะด้วย และก็ยังมีส่วนของผู้เข้าชม พิพิธภัณฑ์จากโรงเรียนในพื้นที่รอบๆ มหาวิทยาลัยด้วย

นอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้แล้ว เรายังมีเป้าหมายที่จะเผยแพร่ความรู้ ซึ่งเราก็ต้องทำตัวให้เป็นผู้รู้ก่อน การที่จะเป็นผู้รู้ได้ก็ต้องมีการทำวิจัยและมีเครือข่ายในเชิงวิชาการ และมีการจัดฝึกอบรม ที่ผ่านมามีการจัดอบรมการถ่ายภาพนิ่งวัตถุ ลักษณะการอบรมอาจจะไม่ใช่การอบรมในเชิงสร้างองค์ความรู้ แต่จะเป็นการอบรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ เมื่อปีที่ผ่านมาเราจัดเรื่องศิลปะการลงรัก เพราะมันเป็นศิลปะที่กำลังจะหมดไป ส่วนกิจกรรมบริการทางวิชาการอื่นๆ ที่เราจัดเป็นงานสัมมนาใหญ่ประจำปีที่ผ่านมาก็คือเรื่อง คน ชั่ว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และก็มีผู้นำของในพิพิธภัณฑ์ไปจัดแสดงด้วยเมื่องานโอกาสครบรอบ 25 ปีของพิพิธภัณฑ์เมื่อปี 2555

ในส่วนของงานวิจัยก็จะมี 2 ลักษณะคือ งานวิจัยในเชิงพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา คือการจัดการพิพิธภัณฑ์ ที่เน้นในเชิงปฏิบัติว่าจะมีการจัดการอย่างไรบ้าง ในการอนุรักษ์หรือการรักษาวัตถุต่างๆ และอีกส่วนหนึ่งคือ การทำวิจัยเกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุเหล่านั้นให้มากขึ้น เพราะบางชิ้นเรารู้ว่าคืออะไร แต่เรายังไม่สามารถบอกอายุสมัยได้ คืออย่างน้อยให้รู้ว่าบทบาทของพิพิธภัณฑ์ที่มีต่อสังคมเราจะทำอะไรได้บ้าง นอกจากจะเป็นเพียงที่เก็บของอย่างเดียว เรายังสามารถที่จะเผยแพร่ความรู้จากงานวิจัย และสะท้อนให้เห็นว่าวัตถุโบราณหรือของเก่าจะทำให้เรารู้จักคนโบราณมากขึ้น รู้จักสังคมโบราณ ทำให้ทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร และจะทำให้เรารู้จักรากเหง้า รู้จักตัวเราได้ดียิ่งขึ้น

แล้วตอนนี้มีโครงการวิจัยอยู่หรือเปล่าคะ

โครงการวิจัยตอนนี้ยังเป็นในเรื่องของการวิจัยเพื่อจัดแสดงอยู่ค่ะ เพราะว่าเรายังไม่ได้ปรับปรุงอาคารเลยหลังจากหน้าท่วมเมื่อปี 2554 ตอนนี้อยู่ระหว่างรอซ่อมแซม เราตั้งเป้าว่าพิพิธภัณฑ์จะเปิดให้บริการอีกครั้งหนึ่งอย่างน้อยปลายปีนี้หรือไม่กี่ต้นปีหน้า ซึ่งเราจะเปิดตัวพิพิธภัณฑ์ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2558 พร้อมกับงานครบรอบ 50 ปีของคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาด้วย

ในส่วนของงานวิจัยก็ยงวนเวียนอยู่กับข้างในพิพิธภัณฑ์ก่อน และเรายังมีแนวคิดในเรื่องของการสร้างเครือข่ายนอกพิพิธภัณฑ์ อย่างน้อยในพื้นที่โดยรอบ แต่ว่าตอนนี้เรายังไม่ได้ออกไปเจอกับใครเพราะพิพิธภัณฑ์ของเรายังไม่เรียบร้อย ที่คิดว่าไว้คือความต้องการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ทั้งในความรู้ในเรื่องการจัดการและความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์วัตถุอะไรแบบนั้นค่ะ

นอกจากนี้ ก็มีการนำงานวิจัยมาใช้ในการเรียนการสอนด้วย คือ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจะมีวิชาโบราณคดีและวิชาพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา มีวิชาการออกแบบพิพิธภัณฑ์ ซึ่งก็จะมาเกี่ยวข้องในเชิงมานุษยวิทยาด้วย

แล้วระหว่างรอการปรับปรุง พิพิธภัณฑ์ต้องมีผลการดำเนินงานด้วยหรือไม่คะ

มีค่ะ แม้ว่าพิพิธภัณฑ์จะหยุดทำการ แต่เราก็มีการดำเนินงาน เช่น สัมมนา คน ชั่ว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เราก็ไปจัดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ ตอนนี้อยู่เราแบ่งงานออกเป็น 3 อย่างคือ

- 1) งานบริหารทั่วไป คือ งานทำทะเบียนวัตถุ งานจัดการกับวัตถุ และเรื่องของการพัฒนาบุคลากรของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งตอนนี้เรามีบุคลากรอยู่ 3 อัตรา คือจะส่งเขาไปอบรมปีละครั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการในพิพิธภัณฑ์
- 2) เรื่องปรับปรุงอาคาร คือตอนนี้อยู่กรรมการพิพิธภัณฑ์กับเจ้าหน้าที่ที่ทำงานร่วมกับสถาปนิกกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เราต้องทำกันอยู่แล้วค่ะ และ
- 3) ในเรื่องของการบริการวิชาการ เราก็จัดกิจกรรม คือ จัดสัมมนาใหญ่ จัดฝึกอบรม หรือการจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์สัญจร กิจกรรมชวนน้องเข้าพิพิธภัณฑ์ คือทำให้เห็นว่ากิจกรรมทั้งหลายที่พิพิธภัณฑ์จัดมันสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับพวกเขาได้ทั้งในเรื่องของความรู้และในเรื่องของศิลปะด้วยค่ะ

แล้วแผนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ในอนาคตเป็นอย่างไรบ้างคะ

เราอยากเป็นศูนย์กลางในเรื่องของงานวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์ และก็อยากทำเป็นห้องปฏิบัติการ งานในส่วนหนึ่งที่จำเป็นสำหรับพิพิธภัณฑ์ก็คือเรื่องของการอนุรักษ์ การสงวนรักษา เราอยากทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันเพื่อการเรียนรู้สำหรับทุกคน และแสดงให้เห็นว่าไม่ใช่เฉพาะของสวยงามที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้กับคุณได้ มีของบางชิ้นที่เราเห็นแล้วไม่รู้ว่าคืออะไร รู้เพียงว่ามันคือของใช้ และมันจะทำให้เห็นถึงสังคมในช่วงเวลานั้น ได้อย่างไร คือเราคงไม่ทำตัวเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่ และจะทำตัวเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งค้นคว้า และตอนนี้เรามีโครงการสร้างห้องสมุดขนาดเล็กสำหรับพวกเราที่ทำงานวิจัย สำหรับเจ้าหน้าที่เพื่อการค้นคว้า

ในอนาคตเป็นห้องอ่านหนังสือที่จะรวบรวมหนังสือบางประเภท ซึ่งอาจจะเป็นแคตตาล็อกหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ

ให้มาอยู่ในที่เดียวกันเพราะคิดว่สิ่งหนึ่งที่ขาดในประเทศไทยคือ ความรู้ด้านการอนุรักษ์วัตถุ ซึ่งหาผู้เชี่ยวชาญมากและข้อมูล ก็กระจัดกระจาย เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่เหมาะสมมาก ที่จะลงลึก จึงต้องใช้เวลาสักระยะหนึ่งในการรวบรวม

อีกส่วนหนึ่ง ที่เรากำลังทำคือ คณะของเราจะมีนักมานุษยวิทยาที่ทำงานภาคสนามเยอะมาก และมีอาจารย์หลายท่านที่ไปสำรวจในพื้นที่ และมีการถ่ายภาพมาเยอะมาก เราก็จะเก็บรวบรวมภาพในการลงภาคสนามเหล่านั้นในรูปแบบของดิจิทัล และจัดเป็นคลังความรู้สำหรับผู้ที่สนใจในเชิงชาติพันธุ์ต่อไปด้วยค่ะ

ทางพิพิธภัณฑ์มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกบ้างไหมคะ

มีบ้างแล้วคะตอนนี้ เช่น เดือนสิงหาคมปีนี้ เราก็จะไปเป็นเจ้าภาพร่วมกับพิพิธภัณฑ์สถานวิทยาเครื่องถ้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งเป็นการจัดสัมมนาระดับชาติ มีการนำเสนอบทความวิชาการ และมีการจัดแสดงเครื่องถ้วยด้วย เราก็มีเครือข่ายความสัมพันธ์อันดีกับพิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ และเราเองก็มีภาชนะดินเผาเยอะอยู่คะ งานนี้เราก็เข้าไปเป็นเจ้าภาพร่วมในเรื่องของกำลังคน จัดประมาณ 2 วัน ที่จังหวัดอยุธยาคะ

แล้วในส่วนงานของพิพิธภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอะไรบ้างคะ

อย่างที่เรียนว่า วัฒนธรรมไม่มีพรมแดนที่ชัดเจนเหมือนกับเขตรัฐชาติปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อเราหยิบของอะไรชิ้นหนึ่งขึ้นมาที่เป็นของเชิงชาติพันธุ์ หรือว่าเราพูดถึงวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น วัฒนธรรมข้าว มันก็ไม่ใช่เฉพาะในประเทศไทยแล้ว มันจะไปเกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เวลาที่พูดถึงวัฒนธรรมอย่างศิลปะ “รัก” ซึ่งปีหน้าเราจะมีสัมมนาใหญ่เรื่อง ศิลปะการลงรัก ศิลปะการลงรักนี้ก็เรียกว่าเป็นวัฒนธรรมร่วมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีความแตกต่างหรือว่าภูมิปัญญาหรือกรรมวิธี หรือว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องของพันธุ์ไม้ อันนี้ก็เป็นความแตกต่าง แต่ว่าวิธีการในการนำวัสดุในธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ก็เป็นภูมิปัญญาที่วนเวียนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างคนก็ต่างภูมิใจในศิลปะหรือว่ากรรมวิธีของตนเอง ซึ่งอย่างน้อยประเทศบนภาคพื้นทวีปก็น่าจะมีแน่นอน

ของในพิพิธภัณฑ์ก็จะมีหลายอย่างที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีการส่งต่อ มีการรับอิทธิพล มีการหยิบยืม มีการเลือกรับของหลายอย่าง เราเดาว่าคงไม่ได้มี

เฉพาะมาจากประเทศไทย แต่อาจจะมาจากต่างประเทศแต่ว่าเราไม่ทราบว่าจะมาจากที่ใดบ้าง ก็อาจจะมีส่วนที่มีตัวอักษร มีจารึกติดมาบ้าง เช่น อักษรพม่าที่ติดมากับปืนโต อะไรแบบนี้คะ

อยากให้อาจารย์บอกถึงแนวทางที่พิพิธภัณฑ์จะทำต่อไปในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คะ

คือเรื่องวัฒนธรรมก็ไม่มีพรมแดนชัดเจนอยู่แล้ว เวลาที่เราพูดถึงวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง มันก็เลยไม่ได้ที่จะพูดถึงประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นก็เป็นไปได้โดยอัตโนมัติว่า เวลาที่เราศึกษาวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัตถุ ก็จะสะท้อนให้เห็นว่ามันมีการเดินทางมาอย่างไร แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ การติดต่อ การเชื่อมประสานของบุคคลอย่างไรบ้าง ทั้งในเรื่องของเทคโนโลยี วัตถุศิลปะ และในเรื่องของการแลกเปลี่ยน อย่างเทคโนโลยี วัตถุศิลปะ ในพื้นที่มันไม่ได้มีครบทั้งหมด ดังนั้น มันจึงต้องเกิดการแลกเปลี่ยนโยงโยกกันไปมาอยู่แล้ว เราก็อาจจะเริ่มจากบ้านเรา คือหยิบยกมาจะพูดถึงเรื่องอะไร แล้วเราก็อยแสดงให้เห็นว่ามันมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร อาทิ งานสัมมนา คน ข้าว นา ควาย เราก็ได้พูดถึงวิวัฒนาการการเพาะปลูกข้าว เราก็จะพูดว่าข้าวมันเข้ามามีบทบาทหลักสำหรับผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้อย่างไร

แล้วต่อไปมีแนวโน้มที่จะไปสร้างเครือข่ายกับพิพิธภัณฑ์ประเทศเพื่อนบ้านของเราหรือไม่คะ

เคยมีเมื่อปลายปีที่แล้วเป็นครั้งแรก คือตอนนั้นเราก็แสวงหาความร่วมมือกับต่างประเทศ และเราก็มีการสร้างเครือข่ายกับเวียดนาม โดยสร้างความสัมพันธ์กับพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ในเวียดนาม แต่ในความสัมพันธ์นั้น เรายังไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกันในทันที

อย่างพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ของเวียดนาม เขาเป็นพิพิธภัณฑ์ระดับชาติ เขาพยายามจะทำตัวให้เป็นศูนย์กลางในการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เขาก็บอกอย่างหนึ่งที่เขาขาดก็คือของไทย เขาอยากได้ของไปจัดแสดง เราก็ต้องมาดูอีกที่ว่าเราพอจะให้อะไรเขาได้บ้าง อาจจะเป็นของจำลองหรือว่าอะไรขนาดไหนก็ต้องมาดูอีกทีหนึ่ง นั่นก็เป็นเครือข่ายหนึ่งของเราที่มีคะ

หมายเหตุ: สัมภาษณ์โดย รัตนาภรณ์ เพชรสัมฤทธิ์
ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2557

คุยกับนักวิจัย

อยากให้อาจารย์เล่าถึงภูมิหลังการศึกษาของอาจารย์หน่อยค่ะ

ผมจบปริญญาตรีรัฐศาสตรศาสตรบัณฑิตระหว่างประเทศ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาโทที่ Asian Institute of Technology หรือ AIT และเรียนปริญญาเอกสาขามานุษยวิทยา ที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย หรือ Australian National University

แล้วอาจารย์เริ่มสนใจทางด้านมานุษยวิทยาหรือการศึกษาชนกลุ่มน้อยของพม่าตั้งแต่เมื่อไหร่คะ

เมื่อประมาณปี 2008 ผมได้เดินทางไปชายแดนพม่าที่แม่สอด จังหวัดตาก ตอนนั้นไปทำงานเรื่องอื่นครับ เรื่ององค์กรภาคประชาสังคม เมื่อไปถึงก็ตื่นตากับสังคมและผู้คนที่หลากหลาย บวกกับใกล้จะไปเรียนปริญญาเอกที่ออสเตรเลียด้วย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของหัวข้อวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก เพราะว่าเราเห็นคนพม่าเข้ามาเยอะ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของผู้ลี้ภัย และแรงงานที่มาหางานทำ

ผมทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกชื่อว่า “ผู้ลี้ภัยแบบบ้านๆ: ผู้ลี้ภัยกระเหรี่ยงกับการแสวงหาการคุ้มครองนอกระบบสถาบันบริเวณชายแดนไทย-พม่า” วิทยานิพนธ์นี้ว่าด้วยเรื่องผู้ลี้ภัยที่ยังยอมอยู่ในระบบ มีผู้ลี้ภัยกลุ่มหนึ่งที่เมื่อมาถึงชายแดนไทยแล้วก็เห็นข้อจำกัดของความช่วยเหลือในระบบราชการไทย รัฐบาลไม่เคยลงนามในภาคีสันติสัญญาผู้ลี้ภัย เมื่อผู้ลี้ภัยเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในค่ายอพยพ จึงถูกมองว่าเป็นคนต่างด้าวทั้งหมด คนเหล่านี้จึงหนีมาอยู่นอกระบบ ชีวิตของพวกเขาไม่ได้ยอมรับการจัดกลุ่มของระบบ แต่ต้องหาพื้นที่อาศัยใกล้ๆ เมือง เพื่อแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ตอนนั้นใช้เวลาทำวิจัยอยู่ 1 ปีครับ เป็นแนวบังคับของทางมานุษยวิทยาที่ต้องบังคับให้อยู่ในพื้นที่นั้น พอต่อมาหลังวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ก็คือช่วงหลังการเลือกตั้งของพม่าในปี

“ผมคิดว่าการรู้ภาษาเป็นเรื่องสำคัญมากของคนทำงานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะว่ามันเป็นช่องทางของการเข้าใจความคิด และวิธีคิดของกันและกัน”

อาจารย์ ดร.ประเสริฐ แรงค์ลา
อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

2011 ทุกคนเริ่มรู้สึกว่าสังคมพม่าเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังไม่มีใครให้คำตอบได้ว่าเปลี่ยนแปลงแล้วยั่งยืนหรือเปลี่ยนแปลงในขอบข่ายด้านไหนบ้าง หรือว่าดีแค่ไหนบ้างครับ

จากพื้นที่ชายแดน อาจารย์ได้ขยายพื้นที่ไปสู่ส่วนอื่นของพม่าบ้างไหมคะ

งานชิ้นที่สองที่กำลังเขียนอยู่ก็คือสนใจว่ามันกำลังจะมีกระแสของการกลับ กลับไปอยู่พม่าเมื่อกำลังเปลี่ยน แต่ว่าการกลับนี้ยังอยู่ในสภาพที่คลุมเครือ การเปลี่ยนแปลงในพมามันไม่ได้แสดงชัดเจนว่าทุกอย่างพร้อม ทุกอย่างดี รอให้ทุกคนกลับ งานของผมก็เลยจะตามไปดูในพม่า โดยจับกลุ่มคนเล็กๆ กลุ่มหนึ่ง ที่เริ่มเป็นผู้ประกอบการ เดิมทีคนกลุ่มนี้เคยเข้ามาอยู่ฝั่งไทย สะสมทุนได้จำนวนหนึ่งและกำลังจะนำทุนนั้นกลับบ้าน แต่ว่าการกลับนี้ก็ยังไม่แน่นอน เพราะถ้าเราไปดูในพื้นที่จริง ความเปลี่ยนแปลงมันเกิดขึ้นที่อย่างกึ่งจริง แต่พื้นที่นอกอย่างกึ่งแทบไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย ในแง่ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่พื้นฐานคุณภาพชีวิต เช่น การศึกษา การพยาบาล ก็ยังอยู่ในขั้นย่ำแย่แทบไม่ต่างจากก่อนการเลือกตั้งปี 2011 งานของผมนี่คือ อยากดูว่าคนที่เริ่มกลับไปเขามองการกลับบ้านอย่างไร

คนที่ข้ามกลับไป คือคนที่มาอยู่เมืองไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือเปล่าคะ

อันนี้ตอบยากครับ เพราะอาจจะรวมทั้งถูกและผิด คำว่ากฎหมายของเรามันวุ่นวายพอสมควร การใช้ระบบการให้ต่อวีซ่าซึ่งเดิมเป็นรายปี ต่อมาเป็นพาสปอร์ตกับวีซ่าทำงาน 2 ปี บางคนก็อาจจะอยู่แบบถูกกฎหมายบางช่วงแล้วก็ไม่ต่อ เพราะค่าใช้จ่ายในการต่อมันแพงขึ้น ที่ไม่ต่อก็มี แต่ว่าในทางฝั่งเรา เราก็จะจัดเขาว่าเป็นคนงานอพยพ หรือ migrant worker

ระหว่างที่ทำวิจัยอาจารย์พบปัญหาอะไรบ้างไหมคะ

หนึ่งก็คือเรื่องของภาษา เดิมที ตอนที่ผมทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ผมทำกับกลุ่มคนกะเหรี่ยงกลุ่มหนึ่งที่รัฐกะเหรี่ยงกะเหรี่ยงจะแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม อาจจะมีถึง 20 กลุ่ม ผมก็เลือกที่จะทำงานกับคนกลุ่มหนึ่งที่ชอบและมีแนวโน้มที่จะอยู่อิสระมากกว่าที่จะอยู่ในค่ายอพยพ เรียกว่า กะเหรี่ยงโปรว์ กลุ่มนี้พื้นเพเดิมจะเป็นคนที่อยู่พื้นราบ ผมไปดูบ้านเขาก็เหมือนกับบ้านชาวนาอีสาน เขาเจอปัญหาสงครามเลยต้องหนีมา ตอนนั้นก็ต้องเรียนภาษากะเหรี่ยง เพราะถ้าไม่เรียน ก็จะมีคนที่คุยกับเราไม่ได้ แต่การรู้ภาษา 1 ปีก็ถือว่าน้อย คือผมเก็บข้อมูลไปเรียนไปด้วย

อาจารย์ใช้ชีวิตเรียนอย่างไรคะ

เรียนกับครูส่วนตัวครับ ในอำเภอแม่สอดจะมีโรงเรียนเด็กต่างดาว เป็นโรงเรียนที่คล้ายกับ NGO ให้เงินมาตั้ง ผมก็ตะเวนไปแล้วก็เจอกับคนหนึ่งที่ผมเชื่อว่าน่าจะมีศักยภาพในการสอนภาษากะเหรี่ยง ก็เรียนกับเขาทุกวันธรรมดา จันทร์ถึงศุกร์ วันละหนึ่งชั่วโมง แล้วหลังจากนั้นก็ไปพื้นที่ ไปหมู่บ้านไหนก็ฝึกพูดไป ข้อดีของการรู้ภาษาคือชาวบ้านจะตื่นตื่น ชื่นชม และอยากพูดคุยกับเรา ทั้งที่จริงเรารู้แค่ว่า ปลายๆ เท่านั้นเอง ถ้าคุยอะไรยากก็ต้องใช้ล่ามอีก

กะเหรี่ยงมีภาษาเขียนไหมคะ

มีครับ ผมเองเรียนพูดแล้ว ก็เรียนภาษาเขียนด้วย ตอนนั้นก็พยายามจะเรียนภาษาพม่าด้วย เพราะถือว่าภาษาพม่าเป็นภาษากลางที่คนทุกกลุ่มใช้ในสังคมพม่า แต่พบว่าการเรียนสองภาษาพร้อมกันมันยากมาก ก็เลยทิ้งไป แต่ว่าหลังจากกลับไปทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ก็ได้เริ่มเรียนกับเพื่อนคนพม่าที่ย้ายไปอยู่ออสเตรเลีย แล้วกลับมา ผมก็ไปเรียนโดยหาอาจารย์ส่วนตัวมาสอนหลักๆ คือต้องฝึกพูดให้ได้ครับ

นอกจากภาษาที่เป็นอุปสรรคในการทำวิจัยแล้ว อาจารย์ยังพบปัญหาเรื่องอื่นอีกไหมคะ

เรื่องระบบการเมืองในพม่ายากมาก เราต้องทำอะไรที่ไม่ค่อยตรงไปตรงมาพอสมควร เช่น เราอยากไปหมู่บ้านใกล้ๆ ชายแดนไทย ก่อนปี 2013 เราไม่สามารถไปค้างคืนได้ สมมติว่าเราอยากไปเยี่ยมหมู่บ้านที่ไกลจากชายแดนสักประมาณ 10 กิโลเมตร เราก็ไม่สามารถค้างคืนที่นั่นได้ เพราะเราเข้าเมืองพม่าผิดกฎหมาย วิธีการเข้าเมืองที่ถูกกฎหมายคือเราต้องบินไปที่ย่างกุ้ง แล้วนั่งรถกลับมาที่ชายแดน เมื่อกลางปีที่ผ่านมาเอง ที่เราสามารถเข้าไปค้างคืนได้ สมัยก่อนเราไม่สามารถผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมืองตรงชายแดนได้เพราะไม่มีด่าน ผมคิดว่าการเปลี่ยนแปลงในพม่าก็มีเยอะตั้งแต่กลางปีที่ผ่านมา เราสามารถเข้า

พม่าทางชายแดนได้แล้ว ที่ผ่านมาระหว่างที่เรากำลังเก็บข้อมูล เช่น เราอยากรู้ว่ากลุ่มเป้าหมายของเรา เขาติดต่อกับหมู่บ้านเกิดกลับมาบ้างหรือไม่ เขามีงานแต่งงาน 5 วัน แล้วเราอยากไปกับเขา แต่ว่าเขาก็เหมือนกับจะต้องปลอมตัว แล้วก็ต้องพยายามหาผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพล เพราะในสังคมพม่าแต่ละพื้นที่จะอยู่ภายใต้การปกครองของกองทัพเล็ก อยู่ภายใต้ชนกลุ่มน้อย ฉะนั้นเพื่อความปลอดภัยของเราเอง เราก็ต้องสนใจว่าพื้นที่ไหนใครคุม และในพื้นที่นั้นๆ เขาจะจริงจังกับการมีคนนอกเข้ามาค้างคืนหรือไม่ เราก็จำเป็นต้องหาคนนำทางเรา ในอดีตพม่าได้มีการเจรจากับชนกลุ่มน้อยแต่ละพื้นที่ จึงกลายเป็นเขตอิทธิพลของแต่ละกลุ่ม

อาจารย์แสดงตัวว่าเป็นนักวิจัยหรือไม่คะ

เนื่องจากงานก่อนก็เป็นงานที่ผมทำกับกะเหรี่ยงพม่าที่เข้ามาอยู่ฝั่งไทย ก็บอกเขาไปตรงๆ ว่าเราเป็นนักวิจัย แต่เขาก็จะงงๆ นิดหน่อย ชาวบ้านก็กลัว ชาวบ้านที่ผมศึกษาอยู่โดยสถานะถือว่าเข้าเมืองผิดกฎหมาย ชายแดนมักจะถูกมองว่าเป็นเมืองที่มีปัญหาความมั่นคงของรัฐ ก็จะเป็นเมืองที่ชาวกรองเฟนพ่านเยอะมาก ไม่ว่าจะเป็นชาวกรองของไทยเราเอง ชาวกรองของทหารพม่าหรือชาวกรองของกลุ่มกะเหรี่ยงต่างๆ แรกๆ ชาวบ้านก็จะรู้สึกที่เราเป็นหนึ่งในคนพวกนี้ ก็เลยต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจ

อาจารย์ยังสนใจที่จะศึกษาพม่าต่อไปเรื่อยๆ ใช่ไหมคะ

ครับ อย่างโครงการล่าสุด ผมก็อยากเข้าไปดูความเปลี่ยนแปลงในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของพม่า ซึ่งมีเมืองใหญ่ๆ อยู่ 3 เมือง ที่สำคัญทางเศรษฐกิจ คือ เมืองเมียวดี เมืองพะออัน เป็นเมืองหลวงของรัฐกะเหรี่ยง และเมืองเมะลาลัย เป็นเมืองหลวงของรัฐมอญ ผมอยากตามไปดูผู้คนที่นี่เริ่มกลับบ้าน ผมเรียกคนที่เข้ามาใช้แรงงานหรือผู้ลี้ภัยว่าผู้ถูกบังคับให้พลัดถิ่น อยากรู้ว่าเขาอ่านความเปลี่ยนแปลงในสังคมพม่าอย่างไร และมีวิธีการจัดการในสังคมพม่าที่ยังยากอย่างไร เช่น สภาพที่มีเจ้าพ่อ ซึ่งจะมีผู้มีอิทธิพลในแต่ละถิ่น คนที่กลับเหล่านี้เริ่มจัดการกับเงินและความรู้จากการมาอยู่เมืองไทยกับการกลับไปอยู่พม่าอย่างไร โดยจำกัดอยู่ในเมืองเศรษฐกิจ 3 เมืองนี้ ซึ่ง 3 เมืองนี้อยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ของพม่า และเป็นภูมิภาคที่ไทยสนใจที่จะสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อเชื่อมต่อกับพม่าอยู่แล้ว เส้นทางจากแม่สอด เมียวดี พะออัน อย่างกึ่ง เป็นเส้นทางที่พ่อค้าใช้ขนส่งสินค้าโดยรถสิบล้อจากเมืองไทยไปอย่างกึ่งเป็นรายวันอยู่แล้ว และก็พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงที่จะเชื่อมต่อเศรษฐกิจไทยกับเศรษฐกิจพม่า

แต่ว่าในมิติของผม ผมสนใจในมิติชีวิต วัฒนธรรม ผู้คน ว่าเค้าเริ่มจัดการความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคมพม่าอย่างไร โดยเริ่มจากกลุ่มผู้ทำอาชีพเป็นผู้ประกอบการ เช่น เคยมาอยู่ฝั่งไทยร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ กลับไปก็อาจจะเริ่มเปิดร้านเล็กๆ หรือกลุ่มที่เคยมาอยู่ร้านค้าส่ง กลับไปก็เริ่มเปิดร้านขายข้าวสาร หรือว่ากลุ่มที่เริ่มหาสองแถวเก่าๆ เมืองไทยไปทำสองแถววิ่งระหว่าง

หมู่บ้าน กับเมืองและตลาด พอถึงงานนี้ก็จะไม่ได้พักสอยอยู่ที่กลุ่มกะเหรี่ยงอีกแล้ว ภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ของพม่าเป็นภูมิภาคที่ปะปนกันหลายกลุ่ม มีทั้งพม่า มอญ กะเหรี่ยง และยังมีกะเหรี่ยงย่อยๆ อีก เป็นการสนใจคนในอีกภาคพื้นหนึ่งครับ

การที่พม่าจะเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียนนั้น อาจารย์มีมุมมองต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นในประเทศแถบนี้อย่างไรบ้าง ยกตัวอย่างในพม่าค่ะ

ผมคิดว่าพลังการเชื่อมต่อทางเศรษฐกิจมันมีพลังสูง ทำให้ทุกประเทศเชื่อมต่อเข้าหากัน ทำให้คณะผู้ปกครองที่เผด็จการที่เป็นทหารต้องพิจารณาว่าไม่สามารถปิดประเทศได้อีกต่อไป ต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงในหลายๆ อย่าง ผมคิดว่าพลังของทุนนิยมและการเชื่อมต่อกันของโลกาภิวัตน์ ทำให้พม่าไม่สามารถที่จะโดดเดี่ยวได้อีกต่อไป และสิ่งนี้เองก็อาจจะมียิ่งผลดีและผลเสียกับคนในพม่า ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องติดตามกันต่อไป ในแง่ของผลดีก็คือคนทั่วไปก็จะมีโอกาสเข้าร่วมกับความเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน เขาอาจจะไม่ได้มาเป็นแค่แรงงานในเมืองไทย แต่อาจจะมีโอกาสเป็นผู้ประกอบการในประเทศของตัวเองมากขึ้น ก็คือในแง่บวก คนอาจจะมีโอกาสมากขึ้นกว่าในยุคที่พม่าทำตัวเป็นญาติโดดเดี่ยวอยู่ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นก็อาจจะมียิ่ง เช่น การพัฒนาในแต่ละอย่างก็อาจจะไม่ได้อยู่บนฐานของการเคารพสิทธิ เป็นเรื่องของการสั่งการจากส่วนกลาง เช่น พื้นที่ไหนจะทำนิคมอุตสาหกรรมก็จะกวาดชาวบ้านออกไป ตอนนี้องค์กรทุกเมืองพยายามจะก่อตั้งโซนอุตสาหกรรมในเมืองของตนเอง บางเมืองมีมากกว่าหนึ่งแห่ง เพราะว่ามีหลายผู้มีอิทธิพล การพัฒนาพวกนี้ได้เอาประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ แล้วเคารพด้านสิทธิพื้นฐานของประชาชนหรือไม่ ผมไม่ได้มองว่ามันเป็นเรื่องบวกเลย แต่ก็มองว่ายังต้องมีการติดตาม

ผมคิดว่า ในเมืองไทย ความสนใจเรื่องพม่าแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม มีกลุ่มประวัติศาสตร์ อีกกลุ่มหนึ่งก็จะสนใจเรื่องสิทธิ เช่น สิทธิของผู้อพยพ สิทธิของแรงงาน ซึ่งในกลุ่มนี้เองก็มีสายที่ตรงข้ามก็คือสายที่สังเกตเรื่องความมั่นคง คือเรายังมองพม่าด้วยปัญหาเรื่องความมั่นคงมาก เช่น ผู้ลี้ภัยแสนกว่าคนควรให้อยู่เมืองไทยต่อไปหรือไม่ หรือผลักให้กลับเข้าไปพม่าดีกว่า เพราะอยู่ก็อาจจะเป็นสายให้ทหารในระบบราชการไทย อาจจะได้เป็นสายวิชาการ เรายังมองพม่าในเรื่องของความมั่นคง ซึ่งผมคิดว่ามันจะเริ่มไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นกรอบเดียวในการเข้าใจพม่า เพราะพม่าเปลี่ยนแปลงเร็วมาก โดยเฉพาะ 2-3 ปีหลังที่ผ่านมา ถ้าระบบราชการไทยยังอธิบายพม่าด้วยสายตาการเมืองความมั่นคง จะทำให้เราตามไม่ทันอะไรหลายๆ อย่าง เพราะความเคลื่อนไหวของผู้คนไม่ได้จำกัดอยู่แค่การสู้รบหรือกองกำลังอีกต่อไป มันยังมีมิติอื่นที่ขึ้นมาแข่งกับมิติความมั่นคง เช่น ประเด็นเรื่องการค้า การดำรงวัฒนธรรมข้ามพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าด้วย

อาจารย์มองว่าประเด็นการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคตควรจะเป็นอย่างไรคะ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่หลากหลาย สังคมไทยเองก็ต้องการผู้เชี่ยวชาญที่รู้ทั้งในเชิงเจาะเฉพาะพื้นที่ และในเชิงของการเปรียบเทียบ ผมคิดว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้น เรามีคนที่ทำเรื่องมาเลเซียแล้วก็พูดภาษามลายูได้ เรามีคนที่ทำเรื่องเวียดนามแล้วก็รู้ภาษาเวียดนาม ผมคิดว่าการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญมากของคนทำงานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะว่ามันเป็นช่องทางของการเข้าใจความคิด วิถีคิด ซึ่งบางทีมันไม่อาจสื่อสารกันได้ด้วยภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ คือเราจะอาจจะรู้เรื่องบ้าง แต่เราจะเข้าใจความลึกในเชิงวัฒนธรรมได้ยังไง

ผมคิดว่าก็ต้องมีผู้เชี่ยวชาญ สถาบันการศึกษาก็ต้องมีส่วนสำคัญที่ต้องสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ในรูปของการทำงานวิจัยและผลิตงานวิชาการออกมา ในขณะที่เดียวกัน ก็ต้องควบคู่ไปกับการเรียนการสอนทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระดับบัณฑิตศึกษาด้วย ปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาตรี น่าจะมีสอนในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก คนที่เรียนโทเรียนเอก เขาจบมาก็จะเป็นนักวิจัยที่มีความรู้ เขาเองจะสร้างงานในแง่ของการผลิตบทความ หนังสือ ในขณะที่เดียวกัน เขาเองก็จะมีศักยภาพที่จะเป็นครูผู้สอน คือผมคิดว่า นักวิชาการไม่ได้หมายถึงคนสอนหนังสืออย่างเดียว การเป็นอาจารย์คณาจารย์ก็เป็นเรื่องสำคัญมาก ๆ ที่งานนักศึกษาจะดีหรือไม่ดี ส่วนหนึ่ง คนที่เป็นคนแนะนำความรู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ทำงานอย่างใกล้ชิด การให้คำปรึกษาก็เป็นเรื่องสำคัญมาก

ผมคิดว่าเราต้องเลิกมองครูแบบสังคมไทยที่ครูพูดอะไรก็ถูกหมด ควรจะเป็นสังคมวิชาการที่คนที่มาก่อนอาจจะรู้เยอะพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนกับคนที่มาใหม่ คือเป็น academic peer ผมคิดว่าสิ่งที่สำคัญคือการสร้างบรรยากาศของการถกเถียงข้ามสาขา ซึ่งผมคิดว่าไม่จำเป็นแค่สาขามานุษยวิทยา เวทีของการพูดคุยถกเถียงมันยังมีไม่เยอะ

แนวทางการสร้างเครือข่ายทางวิชาการด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผมรู้สึกว่าการพยายามรวบรวมรายชื่อแล้ว น่าจะสนับสนุนร่วมมือให้ทำอะไรด้วยกัน เช่น มีโครงการวิจัยด้วยกันซัก 10 คนจาก 100 คน คนที่สนใจบางเรื่องด้วยกัน ก็มาทำโครงการร่วมกัน และระหว่างทำงานด้วยกัน ก็อาจจะมีการเจอกันเป็นระยะ บางทีก็อาจจะเปิดกว้างให้คนที่เหลือเข้ามาร่วมฟังก็คือ ต้องทำอะไรที่มันมี action มีการทำโครงการวิจัย สัมมนาที่มีความต่อเนื่องด้วยกันครับ

หมายเหตุ: สัมภาษณ์โดย รัตนาภรณ์ เพชรสัมฤทธิ์
ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สถาบันเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2557

อ่านอุษาคเนย์

“A Pictorial Journey on the Old Mekong: Cambodia, Laos and Yunnan”

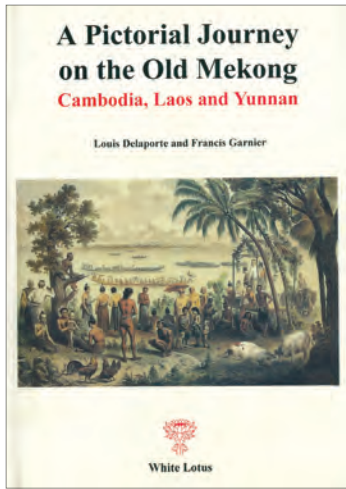
“ชีพจรพิศเจริญบนบุรณานน้ำโขง: กัมพูชา ลาว และยูนนาน”

หากพูดถึงศิลปะภาพวาดที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตพร้อมถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของผู้รจนาเอาไว้อย่างละเอียดละไมเคล้ากับจังหวะเดินเรื่องที่พะเน้าพะนอตามภูมิสถานได้อย่างน่ารื่นเริง งานประพันธ์ประเภท "Pictorial Journey" หรือที่อาจเรียกเป็นภาษาไทยว่า "ชีพจรพิศเจริญ" ถือเป็นประติมากรรมสิ่งพิมพ์ชิ้นแรกๆ ที่ช่วยขับเคลื่อนให้ผู้อ่านได้พบกับการเสพสมความรู้ที่เคลื่อนไหวผ่านภาพจิตรกรรมได้อย่างเข้มข้นมีอรรถรส

โดยคำว่า "Pictorial" นั้น เซาร์ จงมันคง ปรมาจารย์ด้านผืนภาพผู้ล่วงลับ ได้นิยามความหมายว่าเป็นรูปภาพที่อุดมด้วยคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ (aesthetic value) ซึ่งเมื่อเฟ้มมองไปแล้ว จะเกิดความสนุกสนานแบบ "ยิ่งพิศยิ่งเพลิน" แกมยังเจริญตาสำราญใจจนนำไปสู่การแตกหน่อออกผลของสรรพความรู้และภูมิปัญญาอันน่ารื่นรมย์

จุดเด่นของภาพพิศเจริญนั้น ได้แก่ กระบวนการประดิษฐ์ภาพถ่ายหรือภาพร่าง (sketch) ที่แต้มจุดสนใจผ่านการตัดสลัของโทนสีแบบคู่ตรงข้าม อาทิ จุดเน้นสีจางที่ไ้ร่องรับพื้นผิวสีมืด หรือการใช้เส้นแนวขวางไล่เตละละเลียงกับเส้นแนวตั้งโดยมีการแต่งแต้มซ้ำไปซ้ำมาเพื่อให้ได้ภาพที่เริงระบำพริ้วไหวไปตามฉากทัศน์พร้อมแสดงจังหวะลีลาที่เคลื่อนคล้อยตามสัมผัสสบทกลอนอันไพเราะเพราะพริ้ง

สำหรับนวัตกรรมพิศเจริญในแวดวงอุษาคเนย์ศึกษานั้น แม้ปัจจุบัน จะมีการผลิตภาพถ่ายหรือภาพวาดเกี่ยวกับโบราณคดีและวัฒนธรรมออกมาจำนวนมาก เช่น ภาพร่างชาวดำของโบสถ์เก่าในเมืองมะละกาของมาเลเซีย หรือภาพองค์สถูปบุโรพุทโธในเกาะชวาของอินโดนีเซียและทุ่งเจดีย์รอบเมืองพุกามของพม่า หากแต่ความน่าทึ่งโดดเด่นกลับอยู่ตรงที่ชุดภาพร่าง (sketch) ทางประวัติศาสตร์-นิเวศน์วัฒนธรรมของอดีตคณะสำรวจชาวฝรั่งเศสที่

เดินทางเลาะเลียบบตามแม่น้ำโขง โดยมีภารกิจลับคือการถ่ายภาพพิศเจริญเป็นเครื่องมือบันทึกยุคยุทธศาสตร์หรือรายละเอียดบ้านเมืองตามรายทางเพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการผนวกดินแดนลุ่มน้ำโขงผ่านการสถาปนาอาณานิคมอินโดจีนฝรั่งเศส (French Indochina)

ซึ่งก็น่าฉงนยิ่งนัก ที่ใครจะรู้ว่าเบื้องลึกเบื้องหลังความนำอภิรมย์ของรูปภาพ แท้จริงแล้ว คือ เหตุผลทางภูมิรัฐศาสตร์อันยิ่งใหญ่ของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ที่ต้องการค้นหาทำเลสถานที่การค้าตามแนวน้ำโขงเพื่อแข่งขันกับเขตอิทธิพลของอังกฤษในแถบลุ่มน้ำอิระวดีของพม่า หรือแม้แต่การพลิกฟื้นความภาคภูมิใจของอำนาจฝรั่งเศสในย่านตะวันออกไกล หลังความอับยศอดสูในการยุทธ์กับปรัสเซีย (Franco-Prussian War)

อย่างไรก็ตาม เวลาต่อมา ของขวัญทางศิลปะที่เกิดจากเงื่อนไขทางยุทธศาสตร์ชิ้นนี้ ได้ถูกประดิษฐ์เผยแพร่ออกสู่ตลาดภายนอกจนทำให้กันสะสมภาพเก่าเล่าเรื่องต่างแย่งชิงกันครอบครองเพื่อเป็นเจ้าของงานจิตรกรรมหายากแห่งย่านอินโดจีน โดยมีการตีพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือภาษาฝรั่งเศสเรื่อง "The Voyage d'Exploration en Indo-Chine" เมื่อปี ค.ศ.1873 แล้วจึงค่อยๆ ถูกถอดความเป็นภาษาอังกฤษผ่านการตีพิมพ์ในรูปแบบสมุดภาพเดินทางที่เต็มไปด้วยสีสันอันงดงาม ซึ่งลักษณะเด่นของตัวรูปเล่มจะอยู่ที่การรวบรวมคัดสรรภาพพิศเจริญที่สร้างขึ้นโดย Louis Delaporte พร้อมถูกพรรณนาให้รายละเอียด (ในแต่ละรูป) โดย Francis Garnier

ลักษณะการผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่าง "Pictorial sketch" กับ "caption/illustration" ของสองทหารเรือฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศในครั้งนั้น ได้ทำให้บรรดาภาพบรมสถานอย่างเช่นปราสาทพนมบาแคง-นครธมในกัมพูชา องค์พระธาตุหลวง-วัดพระแก้วในเวียงจันทน์ของลาว และความน่ารื่นรมย์ทางกายภาพ ระคนกับชีวิตชีวาของผู้คนสองฝั่งโขง ถูกเนรมิตรังสรรค์ออกมาพร้อมสำแดงตนอวดโฉมในโลกวรรณกรรมจนกลายเป็นตำราชิ้นคลาสสิกที่นักอุษาคเนย์ศึกษาผู้หลงใหลคลั่งไคล้ในกลิ่นอายแห่งบูรณน้ำโขง จำเป็นที่จะต้องซื้ออ่านหรือมีไว้ครอบครองเพื่อเป็นคลังความรู้ทางด้านอินโดจีนศึกษา

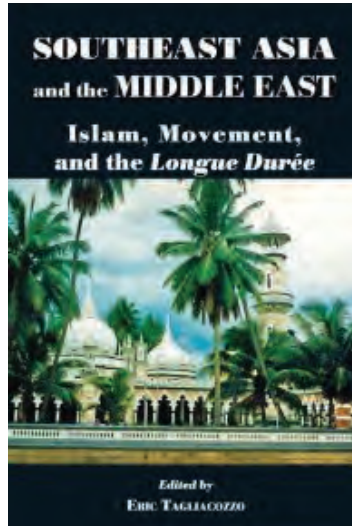
สำหรับฉบับที่มีขายในเมืองไทยนั้น สำนักพิมพ์ White Lotus ได้ผลิตออกมาเป็นหนังสือชุดจำนวนทั้งหมด 3 เล่ม (ตีพิมพ์ราวๆ ปี ค.ศ.1998) โดยใช้ชื่อว่า "The Mekong Exploration Commission Report (1866-1868)" มี Walter E.J.Tips เป็นผู้แปลต้นฉบับจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษพร้อมเรียบเรียงภาพพิศเจริญให้เป็นหมวดหมู่มีระบบระเบียบ

โดยจุดเด่นของหนังสือชุดนี้ได้แก่การบรรจุภาพพิศเจริญขาวดำ ผสมกับการนำภาพขาวดำบางรูปไปปรับเปลี่ยนให้เป็นภาพสีที่สวยงามพร้อมมีการแทรกแผนที่ต้นฉบับซึ่งแสดงการเดินทางขององค์คณะสำรวจฝรั่งเศส นอกจากนั้น หนังสือชุดนี้ ยังได้แบ่งออกเป็นหนังสือย่อยอีก 3 เล่ม (แบ่งตามโซนภูมิศาสตร์ที่คณะของ Garnier/Delaporte เดินทางไปเยี่ยมเยือน) โดยเล่มแรกใช้ชื่อว่า "Travels in Cambodia and Part of Laos" ส่วนเล่มสองใช้ชื่อว่า "Further Travels in Laos and in Yunnan" ขณะที่เล่มสาม คือ "A Pictorial Journey on the Old Mekong: Cambodia, Laos and Yunnan" หรืออาจเรียกเป็นภาษาไทยว่า "ซีพจรพิศเจริญแห่งบูรณน้ำโขง: กัมพูชา ลาว และยูนนาน" ซึ่งถือเป็นเล่มที่มีความโดดเด่นพิศดารเนื่องจากมีการหยิบเฟ้นสถานที่สำคัญที่ตั้งอยู่เลียบแนวตะเข็บชายแดนไทย-เพื่อนบ้าน พร้อมรวบรวมบรรดาบรมสถานชั้นเอกแห่งลุ่มน้ำโขง (คละเคล้าไปกับภาพสัตว์ป่าและทิวทัศน์ทางธรรมชาติอันงดงามบนสองฟากน้ำ)

ส่วนลำดับการพรรณานั้น หนังสือเล่มนี้จะเริ่มจากภาพพิศเจริญของเมืองไซ่งอนในเวียดนามใต้ ซึ่งเป็นสถานีต้นทางของคณะสำรวจ จากนั้นจึงค่อยๆ ล่องเรือทวนกระแสน้ำโขงขึ้นไปกัมพูชาผ่านชายแดนไทย-ลาว แล้วไปสุดที่เขตหัวเมืองยุทธศาสตร์ทางแถบมณฑลยูนนานของจีน โดยระหว่างเดินทาง Louis Delaporte ได้ร่างภาพพิศเจริญเป็นจำนวนมากเพื่อบันทึกรายละเอียดทั้งทางกายภาพและจินตภาพของดินแดนสองฝั่งโขง ซึ่งก็มีภาพที่น่าสนใจอย่างเช่น ทิวทัศน์เรือนแพหน้ากรุงพนมเปญ เกาะแก่งในมหานทีสีทันดรและปราสาทวัดภูจำปาศักดิ์ พิธีเถลิงราชย์ของเจ้าผู้ครองนครอุบล ประเพณีแข่งเรือยาวและไหลเรือไฟในสายน้ำโขง ทศนิยมภาพอันวิจิตรของกรุงหลวงพระบาง ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาอย่างพระธาตุพนม พระธาตุหลวงและวัดพระแก้ว หรือแม้แต่สีสันของเหล่าพหุชนหลากหลายชาติพันธุ์ในย่านอินโดจีน เช่น พวกแสกและพวกภูไท เป็นต้น

ฉะนั้นแล้ว หากใครที่เป็นคออุษาคเนย์ซึ่งชื่นชอบการเสพภาพพิศเจริญผ่านการปลดปล่อยความรู้ทัศนคติของนักอาณานิคมตะวันตก หรือ เป็นนักประวัติศาสตร์-นักสังคมวิทยา-นักมานุษยวิทยา ที่ชอบมองสังคมชุมชนอุษาคเนย์ผ่านผืนภาพอันงดงาม หนังสือเรื่อง "ซีพจรพิศเจริญบนบูรณน้ำโขง" คือของขวัญทางสุนทรียศาสตร์อันล้ำค่าที่มีควรที่จะปล่อยคลายให้หลุดลอยไป!!

อ่านอุษาคเนย์

“Southeast Asia and Middle East: Islam, Movement, and the Longue Durée”.

Tagliacozzo รับผิดชอบหน้าที่เป็นบรรณาธิการ และเขียนร่วมกับนักประวัติศาสตร์ นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยาอีกหลายคนทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของความสนใจในหนังสือเล่มนี้ Tagliacozzo เป็นรองศาสตราจารย์ทางด้านประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยคอร์เนล โดยสอนในสาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาด้วยความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้ คือเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความสัมพันธ์ระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับตะวันออกกลาง เชื่อมโยงผ่านการเดินทางข้ามมหาสมุทรอินเดีย จึงทำให้หนังสือเล่มนี้แตกต่างไปจากหนังสือประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ ที่เต็มไปด้วยการแลกเปลี่ยน และความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดอย่างจีนและอินเดีย ที่ทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเพียงแค่จุดบรรจบของจีนและอินเดีย นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้เต็มไปด้วยความหลากหลายทั้งผู้เขียน ประเด็น แนวทางและช่วงเวลาของการศึกษาของผู้เขียน

แต่ละคน แม้ว่างานเขียนแต่ละชิ้นจะเน้นการศึกษาในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน แต่ก็อยู่ภายใต้กรอบการศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์ Fernand Braudel (1958) เรียกว่า *longue durée* ซึ่งเป็นแนวทางศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีกรอบเวลานานกว่า 1,000 ปี

หนังสือเล่มนี้จะแบ่งงานเขียนออกเป็น 4 ชุดตามช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 ‘ยุคสมัยของการเริ่มความสัมพันธ์’ มีบทความชิ้นแรกๆ ของ Micheal Laffan ที่ย้อนกลับไปหาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคสมัยบโตะเลมีและอัน ผ่านสองคำในภาษาอาหรับที่คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คุ้นเคย คือ Jaba, Jawa, Javas และรวมถึง Zabai ที่มีความหมายถึงบริเวณที่เป็นจุดเปลี่ยนทางการค้าที่สำคัญระหว่างอินเดียกับจีน

ชิ้นต่อมาของ Timothy P. Barnard ที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการเดินทางแสวงบุญสู่ดินแดนศักดิ์สิทธิ์ “ฮัจจ์” ของกลุ่มผู้สืบเชื้อสายจากพ่อค้าชาวบูกิส ในบริเวณหมู่เกาะของ

อินโดนีเซียในปัจจุบัน และสิ้นสุดท้าย ยุคสมัยของการเริ่มความสัมพันธ์ คือบทความของ Mohammad Redzuan Othman ที่บอกว่า แม้ว่าจะมีหลักฐานที่ชัดเจนว่าศาสนาอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาจากอินเดีย แต่การขยายตัวของศาสนาอิสลามเกิดมาจากพ่อค้าชาวอาหรับมุสลิม ที่ทั้งมาจากดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของอิสลามในตะวันออกกลาง และดินแดนคู่ค้าสำคัญอย่างจีนในสมัยราชวงศ์ถัง และด้วยความมั่นคงทำให้การเผยแพร่และวางรากฐานการศึกษาอิสลามในภูมิภาคขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างวัฒนธรรมในภูมิภาค

บทความในช่วงที่ 2 ‘ยุคสมัยอาณานิคม’ แนวคิดการล่าอาณานิคมเป็นที่นิยมของชาติตะวันตก และส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางศาสนาระหว่างตะวันออกกลางกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ M.C. Ricklefs อธิบายถึงกระแสอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เติบโตไปพร้อมกับการเคลื่อนไหวในตะวันออกกลาง แต่ด้วยลักษณะเป็นท้องถิ่นที่มีรากฐานเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และงานของ Tagliacozzo ที่ศึกษาการเดินทางระหว่างภูมิภาคด้วยบทบาทของ Snouck Hurgronje ศาสตราจารย์ทางภาษาราบิค มหาวิทยาลัย Leiden และที่ปรึกษาทางการเมือง การทหาร ของรัฐบาลอาณานิคมดัตช์อินดิส (Dutch Indies government) ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ต่อเนื่องมาจนถึงตอนต้นของศตวรรษที่ 20 มีบทบาทช่วยอำนวยความสะดวกเดินทางไปฮัจจ์ของชาวมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกับการกำกับ ควบคุมการเดินทางดังกล่าวไม่ให้นำไปสู่การขยายตัวของแนวคิดของอิสลามที่ต่อต้านรัฐบาลอาณานิคมตะวันตก และงาน Sumit K. Mandel นักวิจัยอาวุโส ชาวมาเลเซีย ที่สนใจการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวอาหรับในอินโดนีเซีย อาณานิคมของดัตช์ในยุคสมัยต้นศตวรรษที่ 19 โดยได้เล่าเรื่องผ่าน “Sayyid” สถานะทางสังคมที่อ้างว่าสืบสายมาจากท่านนบีผู้หมัดในหลายพื้นบนเกาะชวา ภายใต้การการรับรองจากรัฐบาลอาณานิคม แต่ก็เผชิญกับขบวนการเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมในอาณานิคม บนเกาะชวา

การเปลี่ยนแปลงในยุคอาณานิคมเกิดขึ้นในระดับวิถีชีวิต ที่การแต่งตัวของชาวมุสลิมนำไปสู่ข้อถกเถียง ระหว่างกลุ่ม Kaum Muda กับ Kuam Tua เมื่อแนวคิดอิสลามแบบจารีตมาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเผชิญการเติบโตของปัจเจกชนนิยม และฆราวาสนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้การปกครองแบบอาณานิคมของตะวันตก ทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มแยกห่างออกจากการชี้นำของตะวันกลางมากขึ้น เป็นประเด็นที่ได้นำเสนอไว้ในบทความของ Nico J. G. Kaptein

ช่วงที่ 3 ‘ความสัมพันธ์ของครอบครัว และการแสดงออกของผู้คนในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20’ เริ่มจากงานของ Michael Gilson ที่นำความสัมพันธ์ภายใต้กฎหมาย ครอบครัว ทรัพย์สิน และการปกครองของรัฐบาลอาณานิคม ของ “ครอบครัว” ของผู้อพยพชาวฮาดรามิสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาศึกษา ใน

บทความของ Ulrike Freitag ที่หยิบบันทึกการเดินทางของบุตร และหลาน 2 คน ในครอบครัวนักธุรกิจชาวฮาดรามิส จากฮาดรามิส ประเทศเยเมน มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อช่วยดูแลธุรกิจ ในปลายศตวรรษที่ 19 ที่การเดินทางข้ามมหาสมุทรอินเดียง่ายขึ้นด้วยการมาถึงของเรือกลไฟ ขณะที่ชีวิตของปัญญาชนลูกผสมระหว่างผู้อพยพจากตะวันออกกลางกับคนท้องถิ่นที่ชื่อ Sayyid Mohamad Asad Allah bin Ali bin Ahmad bin Abdulla Bin al-Hussayn bin Shahab al-Din ที่เกิดที่จาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย และได้ใช้เวลา 18 ปีในหลายประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางและในยุโรป เขาเป็นทายาทของผู้อพยพชาวฮาดรามิสที่เกิดในอินโดนีเซีย ที่เดินทางจากบ้านเกิดและกลับไปยังตะวันออกกลาง บ้านเกิดของชาวฮาดรามิส ชีวิตของเขากลายเป็นสะพานที่เชื่อมระหว่างสองโลกมุสลิม ในบทความที่เขียนโดย Mona Abaza นักสังคมวิทยาชาวอียิปต์ บทความชิ้นสุดท้ายในช่วงนี้คืองานของ Abaza ที่ใช้การศึกษาอัตชีวประวัติของผู้คนเป็นตัวอย่างของแนวทางการศึกษาแบบ *longue durée* ของ Braudel และนำเสนอทางออกจากข้อวิจารณ์ของ Braudel ที่มองเป็นการศึกษาที่เอายุโรปเป็นศูนย์กลาง ฉะนั้น Abaza จึงตั้งใจที่จะใช้หลักฐานภายนอกตะวันตก เพื่อที่จะเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนนอกตะวันตก ที่เรียกว่า South-South relation ที่ Abaza อยากให้ก้าวหน้ามากขึ้น

ช่วงที่ 4 ‘ยุคสมัยปัจจุบัน’ ยุคสมัยที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มุ่งหน้าเข้าสู่ความทันสมัย “modernity” ในแบบตะวันตก และโลกมุสลิมในตะวันออกกลางไม่ได้มีอิทธิพลต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าภูมิภาคอื่น และการสร้างลักษณะเฉพาะตัวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ กลับแสดงให้เห็นถึงปัจจัยภายในภูมิภาคที่มีอิทธิพลมากขึ้น บทความของ John T. Sidel สนใจการสร้างภาพของการเชื่อมโยงเครือข่ายก่อการร้ายผ่านความสัมพันธ์ของมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับตะวันออกกลาง ซึ่ง Sidel กลับเสนอในด้านตรงข้าม เขาสนใจและแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะ ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมการเมือง และการสร้างชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นเช่นกัน เช่นเดียวกับบทความของ Moshe Yegar ที่พยายามแสดงให้เห็นถึงแนวคิดสุดโต่งของอิสลามที่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของมุสลิมในหลายประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีเป้าหมายการต่อสู้ที่แตกต่าง และมีลักษณะร่วมที่มีความเหมือนซึ่งแตกต่างไปจากกระแสการต่อสู้ของมุสลิมในตะวันออกกลางที่เสมือนเป็นหัวใจของโลกมุสลิม และบทความชิ้นสุดท้าย ของ M. Syafi’ Anwar ที่สำรวจปัญหาทางพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ บริบทในการเริ่มต้นของการพัฒนา และการแข่งขันทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างกลุ่มอนุรักษนิยมอิสลาม กับกลุ่มอิสลามก้าวหน้า-เสรีนิยมในอินโดนีเซียยุคสมัยหลังซูฮาร์โต ที่ต่างมีรากฐานแนวคิดที่มาจากตะวันออกกลางเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน

แม้ว่า Tagliacozzo จะใช้กรอบการศึกษาแบบ *longue durée* แต่ในหนังสือเล่มนี้ก็ประกอบไปด้วยงานเขียนหลายชิ้นของทั้งนักประวัติศาสตร์ นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยา ทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในตะวันออกกลาง และตะวันตก ที่ได้สร้างความหลากหลายของมุมมองที่ไม่ได้มีลักษณะของการอ้างอิงหลักฐานหรือมุมมองของตะวันตกเป็นศูนย์กลาง และได้สร้างรากฐานการศึกษาระหว่างภูมิภาคที่นอกเหนือไปจากตะวันตก และที่สำคัญงานเหล่านี้โดยเฉพาะของ Eric Tagliacozzo, Nico J. G. Kaptein, Mona Abaza และ Ulrike Freitag ที่ใช้บันทึกการระหว่างการเดินทาง การเดินทางของปัญญาชนท้องถิ่น บันทึกการดำเนินคดีในสิงคโปร์ และการถกเถียงถึงการแต่งตัวของผู้คน ได้ทำให้ประวัติศาสตร์แบบ *longue durée* มีสีสัน มีชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

นอกจากนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่อ้างอิงหลักฐานในท้องถิ่น ทั้งบันทึกการเดินทาง บันทึกชีวิตประจำวันของพวกเขาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในตะวันออกกลาง บทบาทของผู้คนที่เผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของชาวตะวันตก การล่าอาณานิคมจนถึงช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 ก็ทำให้ก้าวพ้นไปจากการศึกษาประวัติศาสตร์ดั้งเดิมที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง (Eurocentric) และทำให้การเข้ามาล่าอาณานิคมของชาวตะวันตกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเพียงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของผู้คนระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกกลางเท่านั้น และยังทำให้เห็นความเป็นไปได้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ตะวันตกและตะวันออกเป็นเนื้อเดียวกัน เป็นความสัมพันธ์บนดินแดนยูโรเอเชีย (Eurasia) ที่เป็นบริเวณที่มีลักษณะร่วมของผู้คน ชุมชน และสังคมที่ใกล้เคียง หรืออย่างน้อยเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีการติดต่อสื่อสารภายในดินแดนที่มีมาอย่างยาวนาน และเกิดขึ้นมากกว่าภูมิภาคอาฟริกา หรืออเมริกา ที่กลายเป็นโลกใหม่ สำหรับยุโรปและเอเชียที่ได้กลายเป็นโลกเก่า (Goody, 2006)

หากข้อถกเถียง และการถูกตั้งคำถามถึงการเป็นตัวแทนของการศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่กลายเป็นการผลิตสร้างทางการ

เมืองและวัฒนธรรม ที่ไม่เพียงนำสู่การประเมิน ตรวจสอบคุณค่าของตัวเอกสาร หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ยังขยายรวมไปถึงการตรวจสอบ และประเมินกรอบของแนวความคิดและอุดมการณ์ ที่นักประวัติศาสตร์กำลังสร้างความหมายขึ้นมาทั้งเป็นการทำขึ้นมาใหม่หรือผลิตซ้ำความหมายที่อาจเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตสร้างที่ต่อเนื่อง หรือเป็นการต่อต้านอำนาจนา (hegemony) ในแต่ละช่วงเวลากรอบการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน อย่างเช่น *Longue durée* ก็ไม่ได้อยู่นอกเหนือกระบวนการดังกล่าวได้ นอกเหนือไปจากการสร้างกระบวนการถกเถียง การตรวจสอบจากหลักฐานที่อยู่ในที่อื่นๆ และการให้ความสนใจต่อเหตุการณ์ของผู้คนที่ส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกัน อย่างที่ Borofsky (1997, หน้า 264) เสนอทางออกจากการถกเถียงระหว่าง Gananath Obeyesekere กับ Marshall Sahlins แล้วละก็ Taliacozzo กับ Willford (2009) เห็นว่า ข้อถกเถียงทั้งสองคนไม่ได้อยู่ที่การรวบรวมหลักฐานและแสดงความเหนือกว่าของหลักฐานของตนว่ามีมากกว่าอีกคน แต่เป็นการถกเถียงจากจุดยืน กรอบแนวคิด และการให้คุณค่าของหลักฐานที่แตกต่างกันของทฤษฎีความรู้ที่ต่างนำมาใช้

หนังสือเล่มนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของผลงานที่เกิดขึ้นภายหลังข้อถกเถียงที่สำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ที่พยายามสร้างขึ้นจากจุดยืนของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างท้องถิ่น ซึ่ง Tagliacozzo ได้นำเสนอด้วยการกลับไปหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนท้องถิ่น ภายในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างท้องถิ่นที่ถูกนำเสนอใหม่ด้วยนักวิชาการที่อยู่นอกตะวันตก และได้เปิดพื้นที่ของการศึกษาที่เคยถูกบดบังจากการสร้างประวัติศาสตร์ของรัฐ วาทกรรมของความเป็นชาติที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคอาณานิคมต่อเนื่องมาให้ยุคสมัยหลังอาณานิคม และการให้ความสำคัญในการศึกษาความคิด ความเห็น ชีวิตของผู้คนที่มีความหลากหลายทั้งทางสังคม และชาติพันธุ์ในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ด้วยการใช่วิธีการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณนาในการทำความเข้าใจ “ประวัติศาสตร์” จนแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่เกิดจากปรับเปลี่ยน “อิสลาม” ที่ถูกนำเข้าและสร้างขึ้นใหม่ให้เป็นท้องถิ่น จนทำให้ “อิสลาม” ของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะเฉพาะ และแตกต่างไปจากอิสลามในตะวันออกกลางในปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ความทรงจำของคนเวียดนามที่มีต่อจีน ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ของเวียดนาม

ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ.2012-2013

(ภาพความเป็นจีน ที่สะท้อนผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ของเวียดนาม)

ในปัจจุบัน ประเด็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีน กำลังเป็นประเด็นที่มีการพูดถึงอย่างกว้างขวาง ทั้งในหมู่นักวิชาการ และสื่อต่างๆ การอ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์และพาราเซลยังไม่ได้ข้อสรุป ทั้งสองประเทศต่างอ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะดังกล่าว ที่เมืองโฮจิมินห์ซิตี้ สำนักพิมพ์เอกชนแห่งหนึ่งในเวียดนามต้องเก็บแบบเรียนสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คืนและนำไปทำลายทิ้ง เพราะมีธงชาติจีนโผล่ในหลายหน้า¹ และในโลกอินเทอร์เน็ต เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2007 เว็บไซต์ยูทูบ (youtube) ได้มีการโพสต์วิดีโอชื่อว่า “Burning China Flag” โดยผู้ใช้ชื่อว่า “tiengnoivietnam” เนื้อหาในคลิปมีการเผาธงชาติจีนและมีการพูดหยาบคายต่างๆ นานา เช่น “fuck you China the Paracel belong to Vietnam, so you think you can run over?” โดยมีชาวเวียดนามเข้ามาแสดงความคิดเห็นทั้งเป็นภาษาอังกฤษและภาษาเวียดนาม ผู้ชายในคลิปดังกล่าวก็ได้ทำการเผาธงชาติจีนและทิ้งลงสู่พื้น ซึ่งปัจจุบันมียอดจำนวนผู้ชมแล้วทั้งหมด 94,805 ครั้ง²

ถึงแม้ว่าอคติ การดูถูก ไม่ชอบหรือเกลียด กลุ่มชาติพันธุ์ หรือเชื้อชาติอื่นจะเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ แต่เหตุใดชาวเวียดนาม จึงมีทัศนคติเชิงลบกับชาวจีนอย่างมาก ทั้งๆที่ชาวเวียดนามต่างก็มีวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติที่คล้ายกับจีน เช่น วันขึ้นปีใหม่ของจีน ชาวเวียดนามก็มีเทศกาลเต็ต (Tết) ในวันเดียวกัน รวมทั้งคนเวียดนามจำนวนมากก็มีเชื้อสายมาจากคนจีน ประเด็นปัญหานี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างมาก ในการศึกษาถึงที่มาและต้นตอปัญหาทัศนคติเชิงลบเหล่านี้ อาจพิจารณาเบื้องต้นของที่มาของการรับรู้ดังกล่าวข้างต้นนั้นว่ามีที่มาจากหลากหลายปัจจัยด้วยกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ผู้เขียนจะขอพิจารณาพื้นฐานหรือที่มาของปัญหาดังกล่าว ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์เวียดนามในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6

เด็กนักเรียนในประเทศเวียดนามจะเริ่มเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบบเรียนที่ตีพิมพ์ฉบับล่าสุดคือ ฉบับปี ค.ศ.

¹ เหตุการณ์ในปี ค.ศ.2013 ที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยครูแห่งโฮจิมินห์ มีแบบเรียนสำหรับชั้นประถมปีที่ 1 ที่มีรูปธงชาติ จีนอยู่หน้าปก ทำให้สำนักพิมพ์แห่งหนึ่งจำใจต้องเก็บหนังสือแบบเรียนคืน เพื่อนำไปทำลายให้หมด หลังจากถูกส่งคอมเมนต์อย่างหนัก เนื่องจากมีภาพธงชาติจีนปรากฏอยู่ในหลายหน้าแทนที่จะเป็นธงชาติเวียดนาม

² (นับสถิติยอดผู้ชมจนถึงวันที่ 14 เมษายน 2014)

2012-2013 ในแบบเรียนชุดดังกล่าวได้ปรากฏการบันทึกถึงจีน ซึ่งสามารถแบ่งช่วงเวลาการบันทึกถึงจีนออกได้เป็นสองส่วน คือ 1) การบันทึกถึงจีนก่อนการเข้ามาของฝรั่งเศส (ก่อน ค.ศ.1879) และ 2) การบันทึกถึงจีนหลังการเข้ามาของฝรั่งเศส (หลัง ค.ศ.1879)

การบันทึกถึงจีนก่อนการเข้ามาของฝรั่งเศสนั้น ปรากฏในแบบเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (lóp 6) มัธยมศึกษาปีที่ 1 (lóp 7) และมัธยมศึกษาปีที่ 4 (lóp 10) เริ่มขึ้นในสมัยของรัฐบาลโบราณ คือ ในสมัยอาณาจักรวันลาง (Văn Lang) และเอิวหลัก (Âu Lạc) (300 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ที่ปรากฏการเข้ามาของราชวงศ์ฉินและกองทัพของราชวงศ์ฉิน ซึ่งต้องการเข้ามาบูรณคนเดียดเอิว (Tây Âu) และเอิวเหวียด (Âu Việt) ในแผ่นดินของเอิวหลัก แต่ถูกชาวพื้นเมืองต่อต้านและขับไล่ออกไปได้จนในภายหลังราชวงศ์โจวของจีนได้หวนกลับมาอีกครั้ง ในเวลานี้ ชาวเวียดนามจะเรียกกันว่า “ช่วงเวลาภายใต้การปกครองของจีน” (thời kỳ bắc thuộc) ซึ่งราชวงศ์ของจีนได้เข้ามาปกครองอย่างเต็มตัว พร้อมทั้งจัดระบบการปกครองหัวเมืองต่างๆ ให้อยู่ภายใต้จีน เกิดตำแหน่งเฮวียนเล็ง (Huyện lệnh) และ ถือสือ (Thủ sử) ซึ่งเป็นตำแหน่งเจ้าปกครองท้องถิ่นของข้าราชการจีน ในเวลาดังกล่าวเกิดการกดขี่ประชาชนอย่างหนักจากข้าราชการและราชวงศ์จีน จนทำให้ประชาชนพื้นเมืองในหลายพื้นที่ไม่พอใจและลุกขึ้นก่อการจมนำมาสู่เหตุการณ์การลุกขึ้นสู้ที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์เวียดนาม ได้แก่ การลุกขึ้นก่อการของสองพี่น้องตระกูลจิง (Hai Bà Trưng) หลี่บี (Lý Bí) และท่านผู้หญิงเจียว (Bà Triệu) เป็นต้น สาเหตุและปัจจัยหลักอันเนื่องมาจากการเก็บภาษีที่โหดร้ายและเอาเปรียบประชาชน โดยในช่วงเวลาของราชวงศ์ถัง (Đường) ยังได้เพิ่มภาษีอีกมากมาย เช่น ภาษีเกลือ เหล็ก ปอกระเจา ป่าน ไหม ตลอดจนทั้งปี ตำราเรียนประวัติศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระบุว่า “ประชาชนชาวเวียดนาม ต้องบรรณาการบรรดาสິงที่มีค่า เช่น ไช้หมุก งาช้าง นอแรด กระดองเต่า ว่านหางจระเข้ ทอง เงิน ฯลฯ ให้แก่ราชวงศ์จีน ซึ่งทำให้ประชาชนไม่พอใจและลุกขึ้นก่อการจมนเป็นเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ที่สำคัญในช่วงเวลานี้”³

เมื่อประชาชนในยุคใต้การปกครองของจีนเริ่มลุกขึ้นก่อการเป็นวงกว้าง จนนำไปสู่การทำสงครามเพื่อปลดปล่อยและปกครองตนเอง ในยุคนี้จึงปรากฏการทำสงครามที่มีชื่อเสียงอย่างมาก เช่น สงครามต่อต้านการกลับเข้ามาปกครองเวียดนามของ

ราชวงศ์ฮั่นใต้ (Nam Hán) ของโงเกวียน (Ngô Quyền) ที่สมรภูมิแม่น้ำแบงดั่ง (Bạch Đằng) จนได้รับการบันทึกให้อยู่หนึ่งในสิบมหาสงครามของเวียดนาม เนื่องจากการใช้กลยุทธ์และชั้นเชิงที่ยอดเยี่ยมจนได้รับชัยชนะเหนือกองทัพเรือขนาดใหญ่และแข็งแกร่งของราชวงศ์ฮั่นใต้ได้ หลังจากขับไล่ฮั่นใต้ออกไปได้ โงเกวียนก็ได้สถาปนาราชวงศ์โง (nhà Ngô) และปกครองตนเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับจีนอีกต่อไป ในยุคนี้จะเป็นการเข้าสู่ยุคที่เกิดราชวงศ์ต่างๆ ขึ้นมากมาย เช่น ราชวงศ์โง (nhà Ngô) ราชวงศ์ดิง (nhà Đinh) ราชวงศ์เตียนเล (nhà Tiền Lê) ราชวงศ์เจิ่น (nhà Trần) และราชวงศ์โห้ (nhà Hồ) เป็นต้น ภายหลังจากเวียดนามมีราชวงศ์ที่สามารถปกครองตนเองได้แล้ว ก็ยังมีการทำสงครามต่อต้านการกลับเข้ามา

³ Bộ Giáo dục và Đào Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), **Lịch Sử 6 (ประวัติศาสตร์ 6)**. (โดย Đinh Ngọc Bảo, Nguyễn Sĩ Quế), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2013) p.63

⁴ “นโยบายเผาเมือง” เป็นแผนการรบของราชวงศ์เจิ่น ที่ใช้สู้รบกับราชวงศ์หยวนและมองโกลของจีน โดยทำการเผาเมืองหลวงให้ร้างและทำลายสิ่งอันหาความสะดวกทั้งหมดและย้ายประชากรไปอยู่ที่เมืองอื่น พร้อมทั้งเสบียงอาหารและน้ำดื่มและอ่อนกำลังลงในการสู้รบที่ยืดเยื้อ

รุกรานจากราชวงศ์จีนอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำสงครามกับราชวงศ์หยวนและมองโกล ที่กษัตริย์เจินของเวียดนามในขณะนั้นต้องดำเนิน “นโยบายเผาเมือง”⁴ เพื่อตัดเสบียงในเมืองหลวงที่ข้าศึกจะใช้เป็นฐานที่มั่นในการสู้รบ ภาพการบันทึกถึงจีนในยุคก่อนการเข้ามาของฝรั่งเศส ในแบบเรียนประวัติศาสตร์เวียดนามจึงเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็น 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ การถูกรุกราน (xâm lược) การลุกขึ้นต่อต้าน (khởi nghĩa) และการทำสงครามต่อต้าน (khách chiến) ระหว่างชาวพื้นเมืองเวียดนามและราชวงศ์ของจีน

เนื้อหาในส่วนที่สอง การบันทึกถึงจีนหลังการเข้ามาของฝรั่งเศส ได้ปรากฏในแบบเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (lớp 8) มัธยมศึกษาปีที่ 3 (lớp 9) มัธยมศึกษาปีที่ 5 (lớp 11) และ

มัธยมศึกษาปีที่ 6 (lớp 12) โดยมีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับประเทศเวียดนามในยุครัฐชาติสมัยใหม่ที่ถูกเจ้าอาณานิคมเข้ามาปกครองและแบ่งแยกประเทศเวียดนามเป็นเหนือและใต้ แบบเรียนประวัติศาสตร์ได้เขียนเล่าประวัติศาสตร์ในยุคนี้โดยเน้นไปที่กระบวนการเกิดขึ้นและต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นประเด็นหลัก มีบุคคลสำคัญในพรรคที่กลายเป็นวีรบุรุษและมีการพูดถึงในหลายครั้ง เช่น โฮจิมินห์ ฟานโบยเจิว (Phan Bội Châu) ฟานเจิวจิง (Phan Châu Trinh) และหว่องเงียนซำป (Võ Nguyên Giáp) และศัตรูหลักของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในช่วงเวลานี้ก็คือ เจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสและจักรวรรดินิยมอเมริกา การเขียนประวัติศาสตร์ในช่วงนี้จึงเน้นหนักไปที่การต่อสู้เพื่อปกป้องแผ่นดินเกิดและการกู้ชาติ เป็นหลัก ส่วนประเทศจีนที่ปรากฏในยุคนี้ก็ได้ปรากฏในฐานะ “ผู้ช่วยเหลือ” ประเทศเวียดนามในการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมตะวันตก โดยในแบบเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้ระบุว่า

“ในช่วงการทำสงครามกับจักรวรรดินิยมอเมริกา ในปี ค.ศ. 1969-1973 เวียดนามได้รับการช่วยเหลือจากประเทศจีนและสหภาพโซเวียตเพื่อรบกับอเมริกาในเวลานั้น ประกอบกับการช่วยเหลือด้านการลงทุนในอุตสาหกรรมหนักในประเทศเวียดนามด้วยการสนับสนุนจากจีนและโซเวียตตั้งแต่ปี ค.ศ. 1961⁵ ซึ่งอเมริกาก็ได้ใช้นโยบายและเส้นที่เหลี่ยมทางการทูตเพื่อสร้างข้อได้เปรียบจากจีนและโซเวียต โดยการประนีประนอมกับจีนและผ่อนคลายทางการเมืองกับโซเวียต โดยมีเป้าหมายเพื่อจำกัดการช่วยเหลือเวียดนามของทั้งสองประเทศนี้”⁶

หลังจากการช่วยเหลือจากจีนและโซเวียตในการต่อสู้กับฝรั่งเศสและอเมริกา ประเทศเวียดนามจึงรวมชาติเป็นหนึ่งเดียวได้สำเร็จ ซึ่งต่อมาก็มีปัญหาความขัดแย้งบริเวณชายแดนกับประเทศจีนในตอนเหนือ หรือที่คนไทยรู้จักกันในชื่อ “สงครามสังฮอน” แต่เหตุการณ์ดังกล่าวในแบบเรียนประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่าเป็นการเข้าใจผิดและยั่วของกัมพูชาจึงทำให้ประเทศที่มีความสนิทสนมกันอย่างจีนและเวียดนามต้องมีปัญหาขัดแย้ง โดยในแบบเรียนประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้ให้เหตุการณ์ดังกล่าวว่า “การกระทำที่โหดร้ายต่อเวียดนามของกลุ่มพอลพตได้ชักจูงให้จีนในขณะนั้นเข้ามาสนับสนุนและเข้าร่วมด้วย พวกเขาได้กระทำการยั่วและทำลายความสัมพันธ์ของประชาชนสองประเทศ”⁷

⁵ Bộ Giáo dục và Đào Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), Lịch Sử 12 (ประวัติศาสตร์ 12), (โดย Vũ Ngọc Anh, Đỗ Thanh Bình, Lê Mậu Hãn, vân vân), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2013) p.166

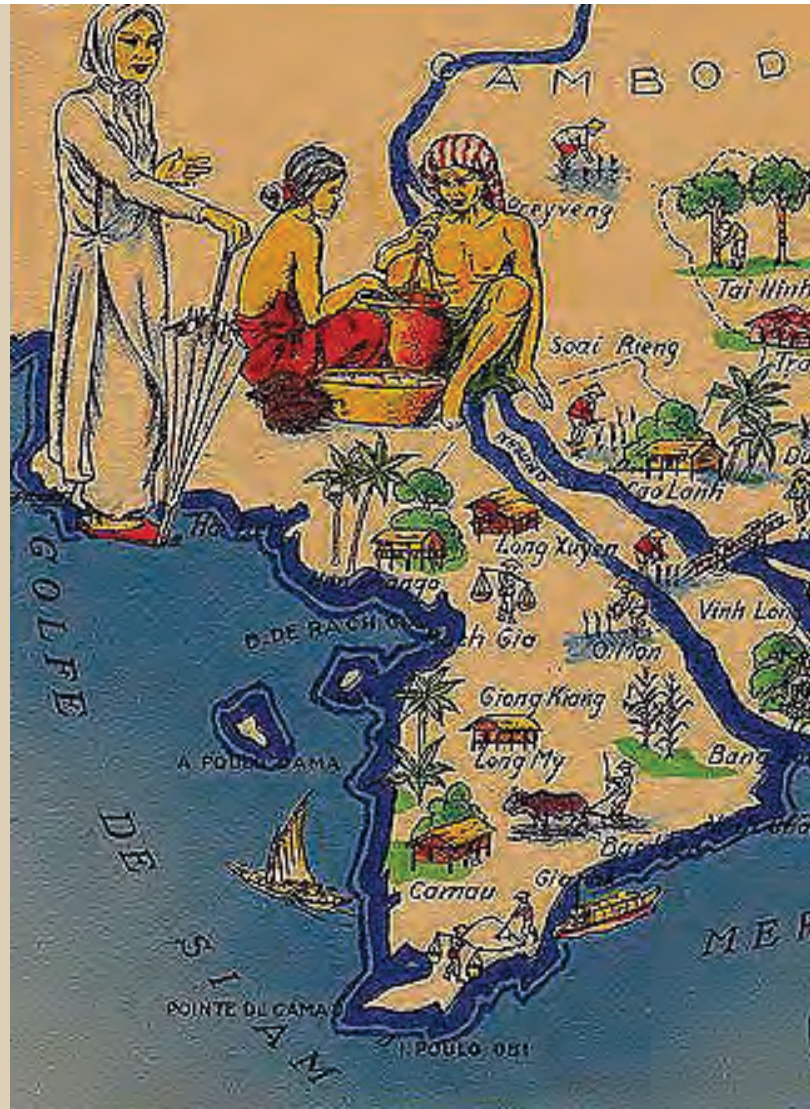
⁶ เฟิ่งอ๋าง, หน้า 180.

⁷ เฟิ่งอ๋าง, หน้า 173.

ภาพของจีนที่ปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์ของเวียดนามในยุคนี้ จึงเป็นภาพจีนในยุคใหม่ที่กลายมาเป็นการเมืองที่ดำเนินตามลัทธิคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกับเวียดนาม ประจวบกับช่วงเวลาหลัง ค.ศ.1945 นี้เป็นช่วงเวลาของสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเย็น ซึ่งไฟของสงครามทางอุดมการณ์ของสองขั้วการเมืองกำลังร้อนระอุ จีนและเวียดนามในยุคนี้จึงมีความสัมพันธ์ที่ช่วยเหลือกัน และจีนในช่วงดังกล่าวจึงถูกบันทึกในฐานะ “ผู้ช่วยเหลือ” ร่วมค่ายคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกับสหภาพโซเวียต ในช่วงเวลานี้ถึงแม้จะมีประเด็นปัญหาขัดแย้งเรื่องหมู่เกาะสแปรตลีย์และพาราเซลกับจีน แต่แบบเรียนประวัติศาสตร์ไม่ได้มีการพูดถึงเหตุการณ์ในส่วนนี้ แต่จะมีการพูดถึงประเด็นดังกล่าวในแบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์แทน

จีนจึงมีบทบาทในแบบเรียนประวัติศาสตร์เวียดนาม เป็น “ศัตรูในยุคศักดินา” และ “ผู้ช่วยเหลือในยุคก่อเกิดรัฐชาติ” โดยมีรากฐานจากชุดความทรงจำหลักของชาติที่ดำเนินแนวทางตามอุดมการณ์ลัทธิสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ หลังจากการรวมประเทศเวียดนามเป็นหนึ่งในเดียวภายใต้การปกครองแบบคอมมิวนิสต์รัฐบาลภาคเหนือได้สร้างประวัติศาสตร์ความทรงจำแบบลัทธิคอมมิวนิสต์และการเชิดชูพรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนาม จึงเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกเลือกให้เข้าไปอยู่ในหนังสือประวัติศาสตร์ในโรงเรียน โดยจะสามารถเห็นประเด็นหลักๆ ของชุดความทรงจำหลักในการเขียนประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เช่น ในแบบเรียนปรากฏเรื่องการนำเสนอวีรบุรุษของประเทศ ที่เลือกวีรบุรุษในประวัติศาสตร์ตามแนวทางแบบคอมมิวนิสต์คือ การทำสงครามชนชั้น เช่น วีรบุรุษเหงวียนหฺเว (Nguyễn Huệ) ซึ่งเป็นชาวนาของกลุ่มเตยเซิน (Tây Sơn) เป็นต้น และประวัติศาสตร์ชาติได้ละเลยเรื่องของราชวงศ์เหงวียน (Nhà Nguyễn) ที่เป็นผู้นำภาคใต้ โดยได้กล่าวว่าเป็นผู้ชักพาฝรั่งเศสเข้ามาในเวียดนามในสมัยอาณานิคมและกลายเป็นราชวงศ์ที่ไม่ได้รับการยกย่องและนับถือในประวัติศาสตร์เวียดนามเท่าใดนักเมื่อเทียบกับราชวงศ์ศักดินาที่ทำสงครามต่อต้านการเข้ามารุกรานประเทศเวียดนามราชวงศ์อื่นๆ

ถึงแม้แบบเรียนประวัติศาสตร์เวียดนามจะพยายามวางโครงสร้างประวัติศาสตร์เวียดนามให้สอดคล้องกับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ แบบเรียนก็ยังคงสอดแทรกอุดมการณ์แบบชาตินิยมและความเป็นหนึ่งเดียวของชาติเวียดนามเข้าไปด้วย

เนื่องจากเวียดนามเคยผ่านช่วงแบ่งแยกประเทศมาก่อน พังค์ชั้นของแบบเรียนที่ต้องการปลูกกระแสความเป็นชาตินิยมให้ชาวเวียดนาม จึงต้องมีการถูกรุกราน การลุกขึ้นก่อการและการทำสงครามต่อต้านกับประเทศจีนในอดีต มีการใช้สรรพนามเรียกชาวเวียดนามว่า “เรา (Ta)” และ “ศัตรู (Giặc)” ซึ่งหมายถึงจีน มีการยกย่องบรรดาวีรบุรุษหรือมหาบุรุษนักรบ (Anh Hùng) ที่ทำการขับไล่ผู้ปกครองชาวจีนออกไปได้ เช่น โงเกวียน นอกจากนี้ประเด็นชาตินิยมในแบบเรียนเวียดนามที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง “คำประกาศชัยชนะต่อพวกโจ (Binh Ngô Đại Cáo)” ของ เหงวียนจ้าย (Nguyễn Trãi) ที่เป็นบทกวีที่พูดถึงการต่อสู้ระหว่างชาวเวียดนามกับราชวงศ์ของจีนในอดีต โดยแบบเรียนประวัติศาสตร์พยายามสอดแทรกเนื้อหาจากคำประกาศชัยชนะต่อพวกโจ มาในแบบเรียนหลายๆ ตอน เพื่อให้เห็นภาพความโหดร้ายของศัตรูชาวจีน ที่เข้ามาฆ่าและทำสิ่งเลวร้ายในประเทศเวียดนาม โดยเปรียบเทียบให้เห็นภาพเลือดที่นองทั่วประเทศและกองทัพที่สูงเท่าภูเขา เพื่อสื่อถึงความสูญเสียจำนวนมากในการต่อสู้กับศัตรูของประเทศ

แม้ว่าบทบาทของจีน จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็น “ผู้ช่วยเหลือ” ในยุคหลัง แต่ชาวเวียดนามจำนวนมากก็ยังจำภาพจีนในช่วงประวัติศาสตร์พันปี ที่ชาวจีนเข้ามาปกครองเวียดนาม ก่อตั้ง ชูตริต และเอาเปรียบประชาชนเวียดนามดังที่สะท้อนออกมาในแบบเรียนประวัติศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัญหาความเป็นศัตรูในอดีตของจีนที่ถูกนำมาสร้างความเป็นชาตินิยมให้กับประเทศเวียดนามผ่านแบบเรียน คล้ายคลึงกับกรณีความเป็นศัตรูของพม่าในแบบเรียนไทย หรือความเป็นศัตรูของไทยในแบบเรียนลาว การสร้างความเป็นชาตินิยมเหล่านี้ ถือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของแบบเรียนประวัติศาสตร์ในเกือบทุกประเทศบนโลก รัฐบาลหลายชาติเขียนตำราประวัติศาสตร์ เพื่อกำหนดความเข้าใจของประชาชนให้เป็นไปตามที่รัฐบาลต้องการ จนอาจทำให้ความขัดแย้งจากตำราประวัติศาสตร์หันมาทำลายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันของประชาชนเพื่อนบ้านสองประเทศ ที่อาจหยิ่งรักลึงจนกลายเป็นปัญหาความรุนแรงบานปลายในอนาคตได้

อ้างอิง

- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, *ประวัติศาสตร์เวียดนาม ในแบบเรียนชั้นประถม*, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2012)
- เหงียน คัก เวียน, เวียดนาม : *ประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร*, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2002)
- หทัยรัตน์ มั่นอาจ, *“การสร้างอุดมการณ์ชาติเวียดนามผ่านการศึกษาภาคบังคับ ระหว่างปี ค.ศ. 1975-2003”*, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภูมิภาคศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2006)
- Bộ Giáo dục và Đạo Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), *Lịch Sử 6 (ประวัติศาสตร์ 6)*. (โดย Đinh Ngọc Bảo, Nguyễn Sĩ Quế), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2013)
- Bộ Giáo dục và Đạo Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), *Lịch Sử 7 (ประวัติศาสตร์ 7)*. (โดย Đinh Ngọc Bảo, Phan Đại Doãn, Nguyễn Cảnh Minh, Nguyễn Phan Quang), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2013)
- Bộ Giáo dục và Đạo Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), *Lịch Sử 8 (ประวัติศาสตร์ 8)*, (โดย Nguyễn Hữu Chí, Nguyễn Ngọc Cơ, Nguyễn Anh Dũng, ฯลฯ), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2013)
- Bộ Giáo dục và Đạo Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), *Lịch Sử 9 (ประวัติศาสตร์ 9)*, (โดย Vũ Ngọc Anh, Trần Bá Đệ, Nguyễn Quốc Hùng), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2013)
- Bộ Giáo dục và Đạo Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), *Lịch Sử 10 (ประวัติศาสตร์ 10)*, (โดย Đinh Ngọc Bảo, Nguyễn Hồng Liên, Nguyễn Cảnh Minh, Nghiêm Đình Vỹ), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2012)
- Bộ Giáo dục và Đạo Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), *Lịch Sử 11 (ประวัติศาสตร์ 11)*, (โดย Nguyễn Anh Dũng, Trịnh Đình Tùng, Trần Thị Vinh), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2012)
- Bộ Giáo dục và Đạo Tạo (กระทรวงศึกษาและปฏิบัติการ), *Lịch Sử 12 (ประวัติศาสตร์ 12)*, (โดย Vũ Ngọc Anh, Đỗ Thanh Bình, Lê Mậu Hãn, vân vân), (Hà Nội : Nhà Xuất Bản Giáo Dục, 2013)

ภาพเก่าเล่าเรื่อง

{ *The Fall of Saigon* }

30 เมษายน 1975 คือวันล่มสลายของสาธารณรัฐเวียดนาม (เวียดนามใต้) เมื่อกองทัพเวียดนามเหนือบุกทะลวงถึงกรุงไซ่ง่อน เหตุการณ์ในภาพคือการอพยพเจ้าหน้าที่สหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 29 เมษายน 1975 ก่อนไซ่ง่อนแตกเพียงวันเดียว โดยเฮลิคอปเตอร์นาวิกโยธินร่อนลง ณ ดาดฟ้าอาคารเลขที่ 22 ถนนชาลอง (ปัจจุบันคือถนนเป็นหลี่ดีจ๋อง - Lý Tự Trọng) หนึ่งในจุดอพยพจำนวนมากนอกจากดาดฟ้าอาคารสถานทูตที่อยู่ห่างไปไม่มากนัก

ต่อมาภาพนี้กลายเป็น “ภาพจำ” เล่าความปราชัยรัฐบาลเวียดนามใต้และความล้มเหลวของสหรัฐอเมริกาในสมรภูมิตวินโด้จีน เป็นจุดสิ้นสุดสงครามเวียดนามที่กินเวลากว่าสองทศวรรษ (ค.ศ. 1956-1975)

การอพยพเจ้าหน้าที่และผู้คนบริเวณดาดฟ้าพาร์ทเมนต์แห่งหนึ่งในกรุงไซ่ง่อน สาธารณรัฐเวียดนามใต้ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 1975 ถ่ายโดย Hubert Van Es ช่างภาพชาวเนเธอร์แลนด์

จาก: <http://carryingthegun.files.wordpress.com/2012/04/fall-of-saigon1.jpg>

จดหมายข่าว indise-out เผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์แบบที่แสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-ไม่ดัดแปลง 4.0 ดันฉบับ เว้นแต่ระบุไว้เป็นอย่างอื่น